

Lõimumismonitooringu 2023 tulemustest julgeolekupoliitilises kontekstis

Marju Lauristin

TÜ emeriitprofessor, EIM 2023 vastutav toimetaja

Aprill 2024

Lõimumismonitooring 2023

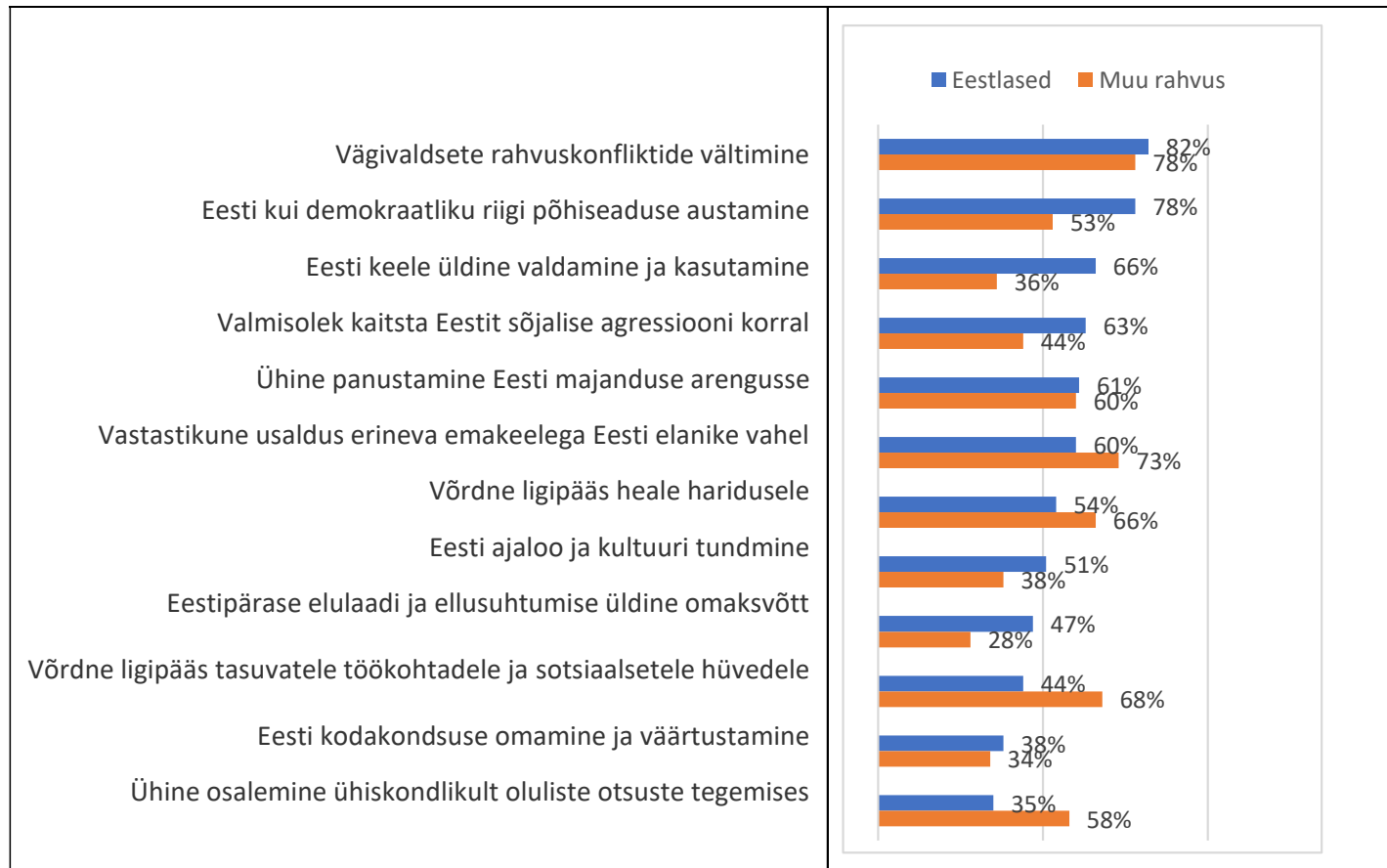
- IntMon 2023 lubab heita valgust lõimumisprotsessi praegusele seisule ja tuleviku väljavaadetele. Tutvustan selle ettekande raames lõimumisprotsessi seost julgeolekuga ühiskonna sidususe, stabiilsuse ja kaitsevõime kontekstis.
- Nende aspektide käsitlemisel lähtun üksikute mõõdikute asemel lõimumise paljude eri tahkude samaaegsest arvestamisest, kasutades selleks üksiktunnustest moodustatud liitindekseid ning vastajate klasteranalüüsi (rühmitamist üheaegselt mitmete tunnuste alusel).
- Spetsiifilise probleemina käsitlen Ukraina sõja kontekstis fookusesse tõusnud lõimumise seost riigikaitseliku lojaalsusega ning vajadust ümber mõtestada lõimumise senine formaalseid aspekte rõhutav käsitlus, lähtudes senisest enam lõimumisega seotud väärtustest ja mentaliteedi muutusest
- Ettekande lõpus pakun mõned ettepanekud lõimumismonitooringu tulemuste arvestamiseks poliitikate kujundamisel

Lõimumisprobleemistiku tähendus julgeolekuohtude kontekstis

- Eesti ühiskonda pingestavad välis- ja sisetegurid võimendavad paratamatult varasemaid sotsiaalseid pingeid ja tekitavad uute konfliktsituatsioonide võimalusi
- Sõjaolukorras kerkivad sageli fookusesse varasemalt maha surutud või juba ületatud negatiivsed hoiakud ja eelarvamused. Sageli kasutatakse neid infosõjas uute 'meemide' materjalina
- Vastastikku võimenduvad tegelikud julgeolekuohud ja ühiskonnas kujunenud 'fantomohud', mis rajanevad minevikus toimunud sündmuste mälul ja sellest välja kujunenud mütoloogiatel. Eestis on selliseks 'fantomohuks' näiteks ka pronksiöö kordumise võimalus ning üldisemalt kõik nn vene küsimusega, sh kodakondsusega seondud
- Riigi tegevus, sh poliitilised otsused ja nende kommunikatsioon peaksid aitama vältida ühiskonna 'ülekuumenemist', seni suhteliselt mõõdukal viisil avaldunud rahvuslike pingete kasvamist Eesti julgeolekut nii seest kui väljas ohtu seadvaks vastasseisuks
- Lõimumisprobleemistiku fookus muutub, ühiskonna stabiilsuse ja kriisidele vastupanuvõime seisukohalt kerkib formaalsetest tunnustest olulisemana esile vastastikuse usalduse, ühiste väärtuste ning lojaalsuse aspekt

Lõimumise eesmärgid ja kriteeriumid

- Nii eestlaste kui muude siin elavate rahvuste esindajate jaoks on lõimumise põhiliseks ja üksmeelselt tunnustatud eesmärkideks vägivaldsete konfliktide vältimine ja ühine panustamine Eesti majanduse arengusse.
- Eesti kui turvaline ja rahumeelne paik elamiseks on üha enam väärtustumas, võrreldes paljudes teistes riikides levivate vägivaldsete konfliktidega.

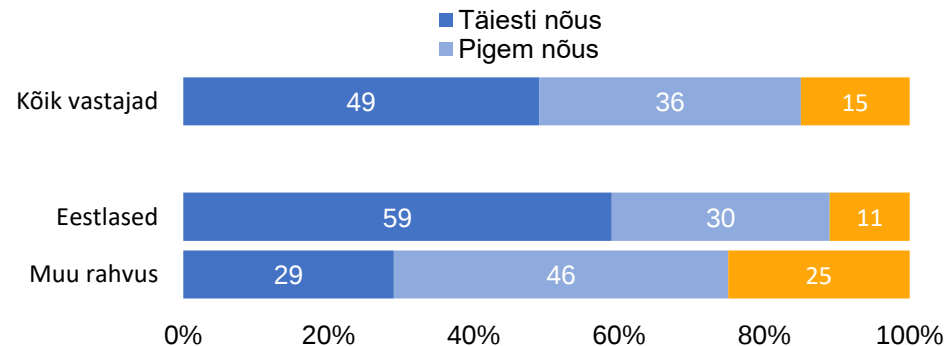
Identiteet ja kuuluvus

Lõimimismonitoringu 2023 raames vaatleme **Eesti identiteeti kui teatavat suhete kimpu, mis köidab Eesti elanikke selle maaga, tema ajaloo ja tulevikuga**. Selles kimbus on mõistagi ka riigi- ning kodanikuidentiteet olulisel kohal, kuid samuti on tähtis lokaalne patriotism, Eesti elukeskkonna ja elulaadi väärtustamine ning keele ja kultuuriga suhestumine. Lõimumise seisukohalt on identiteet esmatähtis kui enese teadvustamine selle ühiskonna osana, milles elatakse.

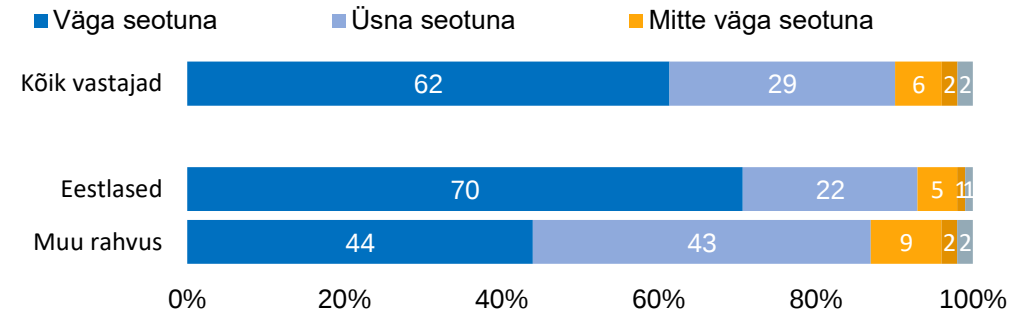
Küsimusele, kas nad tunnevad end osana Eesti ühiskonnast vastasid täie kindlusega positiivselt vaid 59% eestlastest ja 30% muust rahvusest vastajatest, kõigist vastajatest 15% (eestlastest 11%, muudest rahvustest 25%) aga tundsid end sellesse ühiskonda mitte kuuluvatena. Seotus Eestiga kui maaga, kodukohaga on tugevam seotusest Eesti ühiskonnaga.

Seotus Euroopaga on suhteliselt nõrk nii eestlastel kui muust rahvusest elanikel : vaid 14% tunneb tugevat sidet Euroopaga

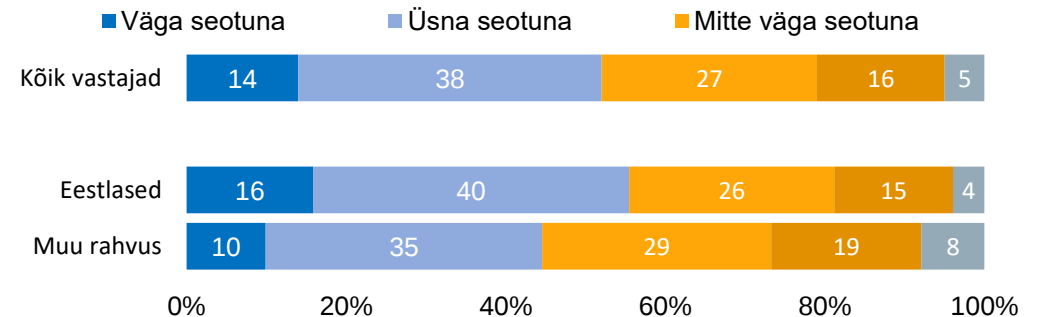
Kas tunnete end osana Eesti ühiskonnast? Püsielanikud n=1564. EIM 2023 (%)

• **Kui seotuna Te tunnete ennast Eestiga? Püsielanikud n=1564. EIM 2023 (%)**

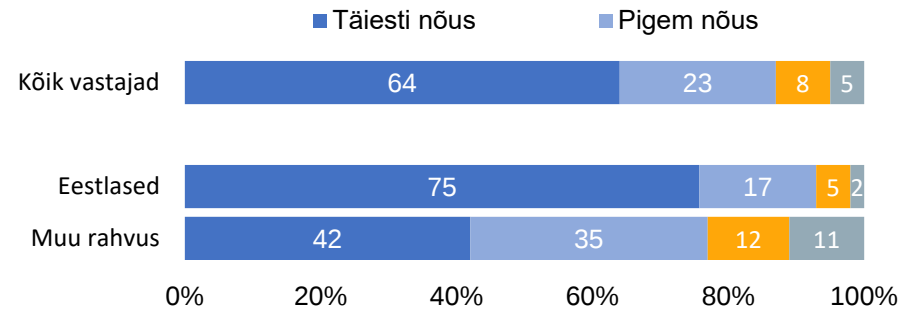

Kui seotuna Te tunnete ennast Euroopaga? Püsielanikud n=1564. EIM 2023 (%)

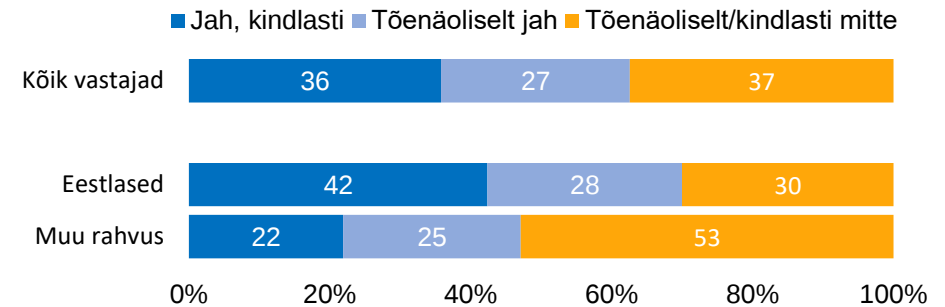

Emotsionaalne ühtekuuluvus Eesti riigi sümbolite, Eesti ajaloo ning traditsioonidega ning reaalne kaitsetahe

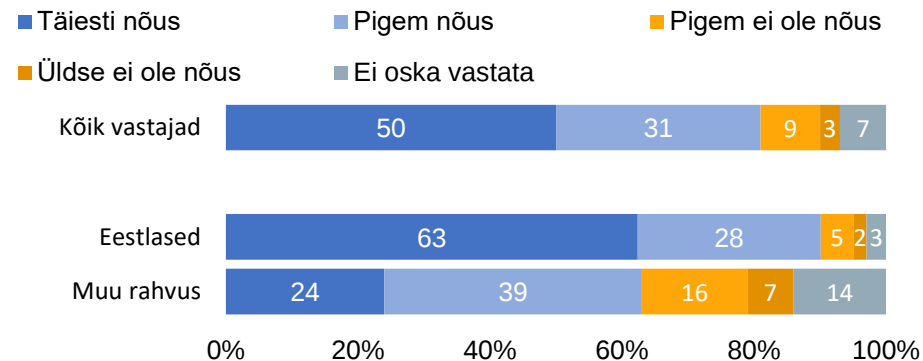
Tunnete uhkust nähes lehvimas Eesti lippu. Püsielanikud n=1564. EIM 2023 (%)

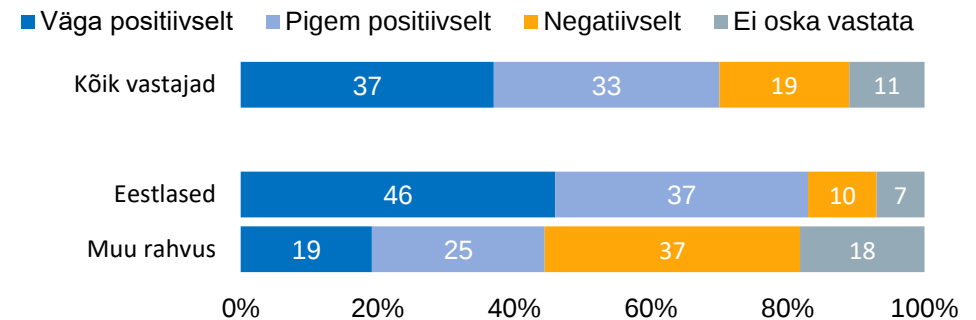
Kas Te oleksite valmis oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses? Püsielanikud n=1564. EIM 2023 (%)

Tunnete ühtekuuluvust Eesti ajaloo ja traditsioonidega. Püsielanikud n=1564. EIM 2023 (%)

Kuidas Te hindate Eesti riigi toetust sõdivale Ukrainale? Püsielanikud n=1564. EIM 2023 (%)

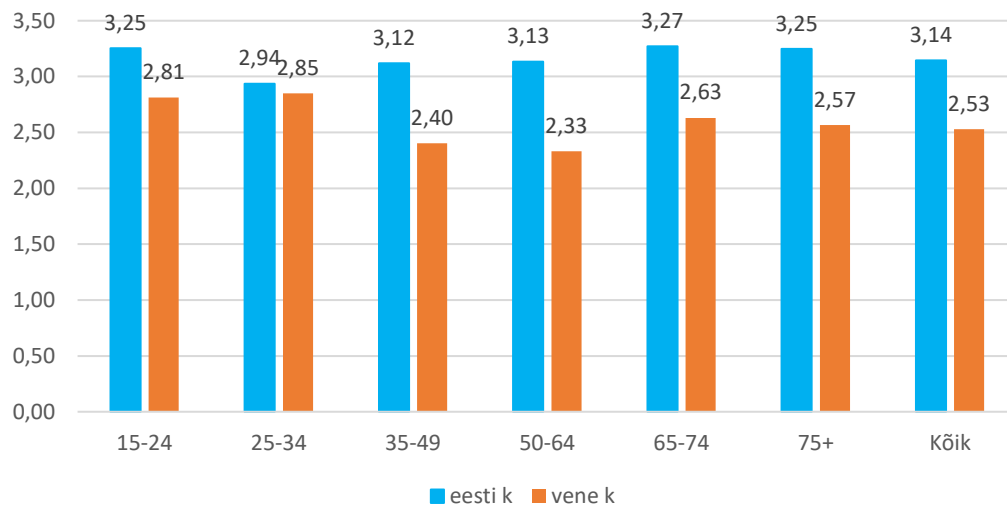

Lojaalsusindeks kui kodanikuidentiteedi näitaja julgeolekuriskide kontekstis

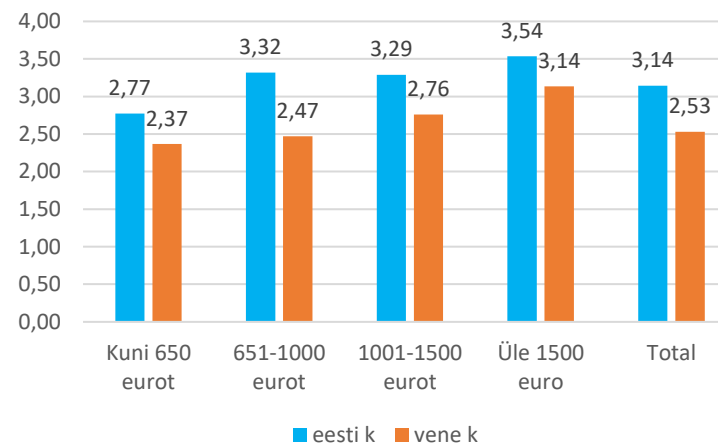
Lojaalsusindeksi koosseis:

- Usaldus Eesti riigi jõustruktuuride ja kohtu suhtes
- Usaldus NATO suhtes
- Valmisolek Venemaa agressiooniks ning osalemiseks kaitsetegevuses
- Sõjaline toetus Ukrainale
- Positiivne suhtumine Eesti riigi tegevustesse

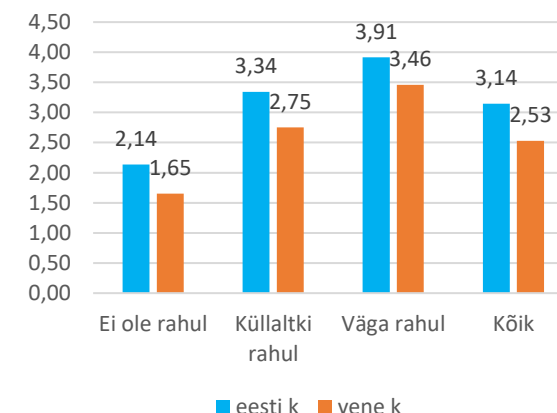
Lojaalsusindeksi väärtused eesti- ja venekeelsete vastajate vanusrühmades

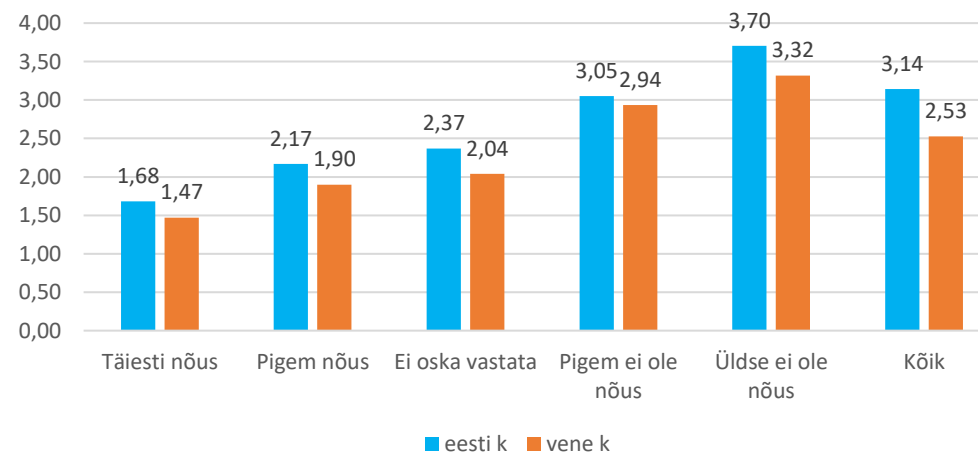
Lojaalsusindeksi väärtused eesti- ja venekeelsete vastajate sissetulekurühmades

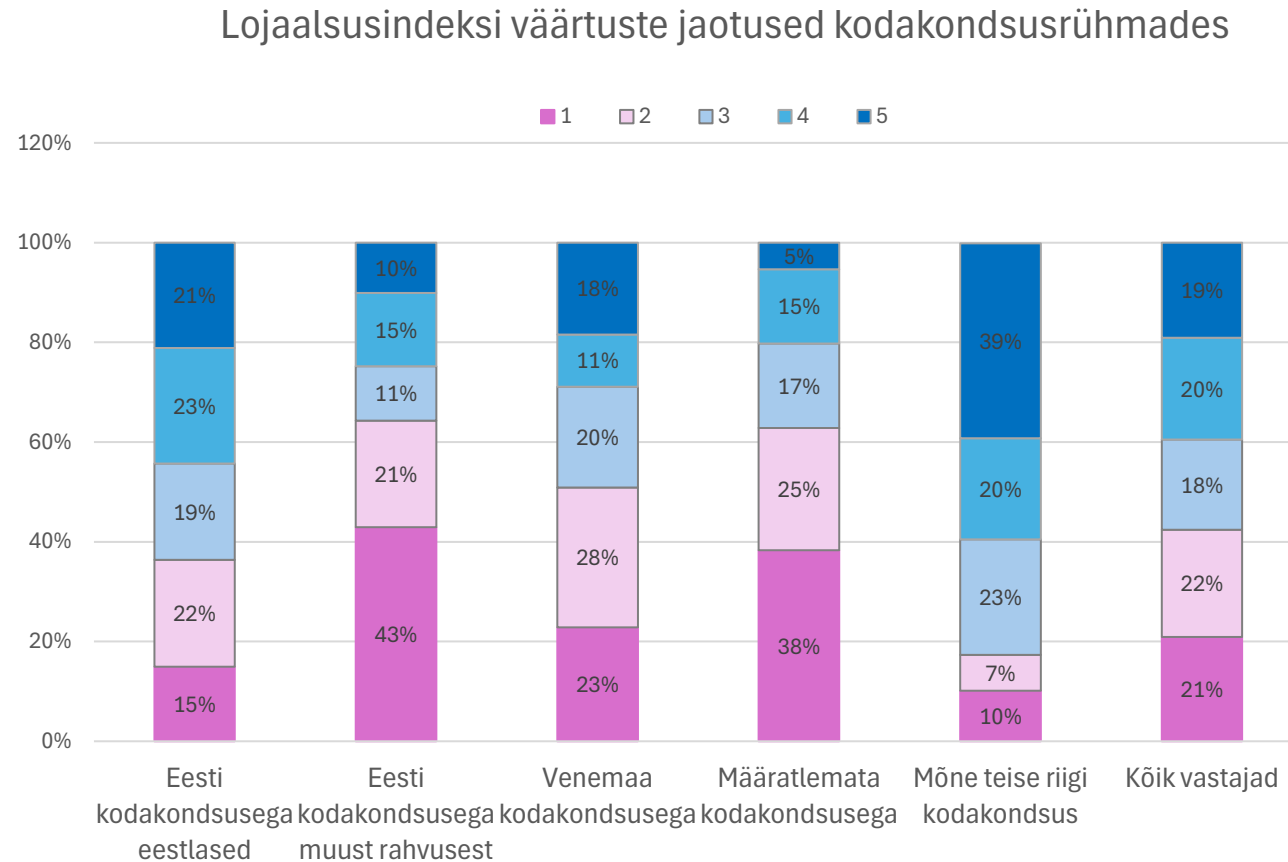
Eesti- ja venekeelsete vastajate lojaalsusindeksi väärtused erinevates eluga rahulolu rühmades

Eesti- ja venekeelsete vastajate lojaalsusindeksi väärtuste muutumine sõltuvalt sellest, kas tuntakse end Eesti ühiskonnas teisejärgulise inimesena

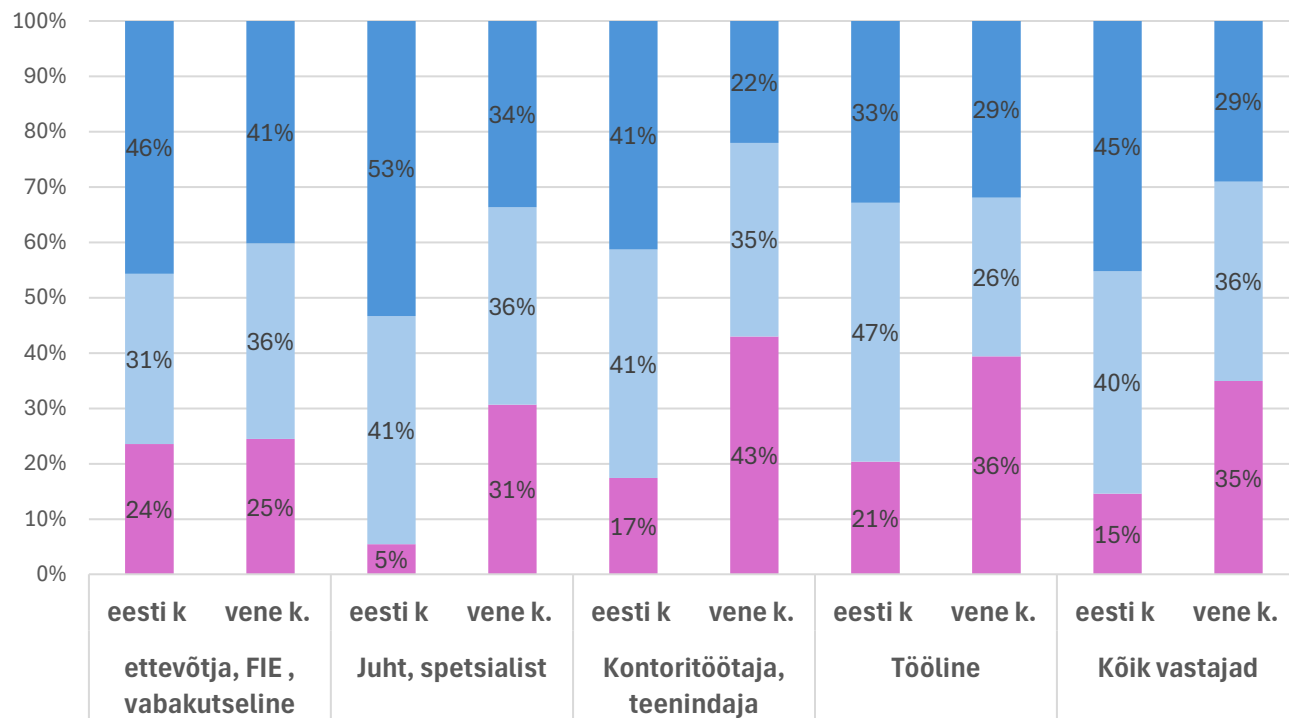
Lojaalsusindeksi väärtused kodakondsusrühmades

- Eestlastest EV kodanike seas on kõrge lojaalsusindeksi väärtused (4-5) peaaegu kahel kolmandikul (63%)
- Kõrgemad lojaalsusindeksi väärtused (4-5) on iseloomulikud muu kodakondsusega vastajatele (Ukraina, Valgevene, Soome, Läti jm) (82%)
- Venemaa kodanike rühm jaguneb pooleks, lojaalsusindeksi kõrge väärtusega vastajaid on siin 49%
- Eesti kodakondsusega muust rahvusest (valdavalt venekeelses) rühmas on lojaalsusindeksi väärtuste jaotus üsna sarnane määratlemata kodakondsusega rühmale, kõrge lojaalsusindeksi väärtusega vastajaid on alla poole (36%-37%)

Eesti- ja venekeelsete ametirühmade lojaalsusindeksi erisused

Lojaalsusindeksi näitajad eesti- ja venekeelsetes ametirühmades

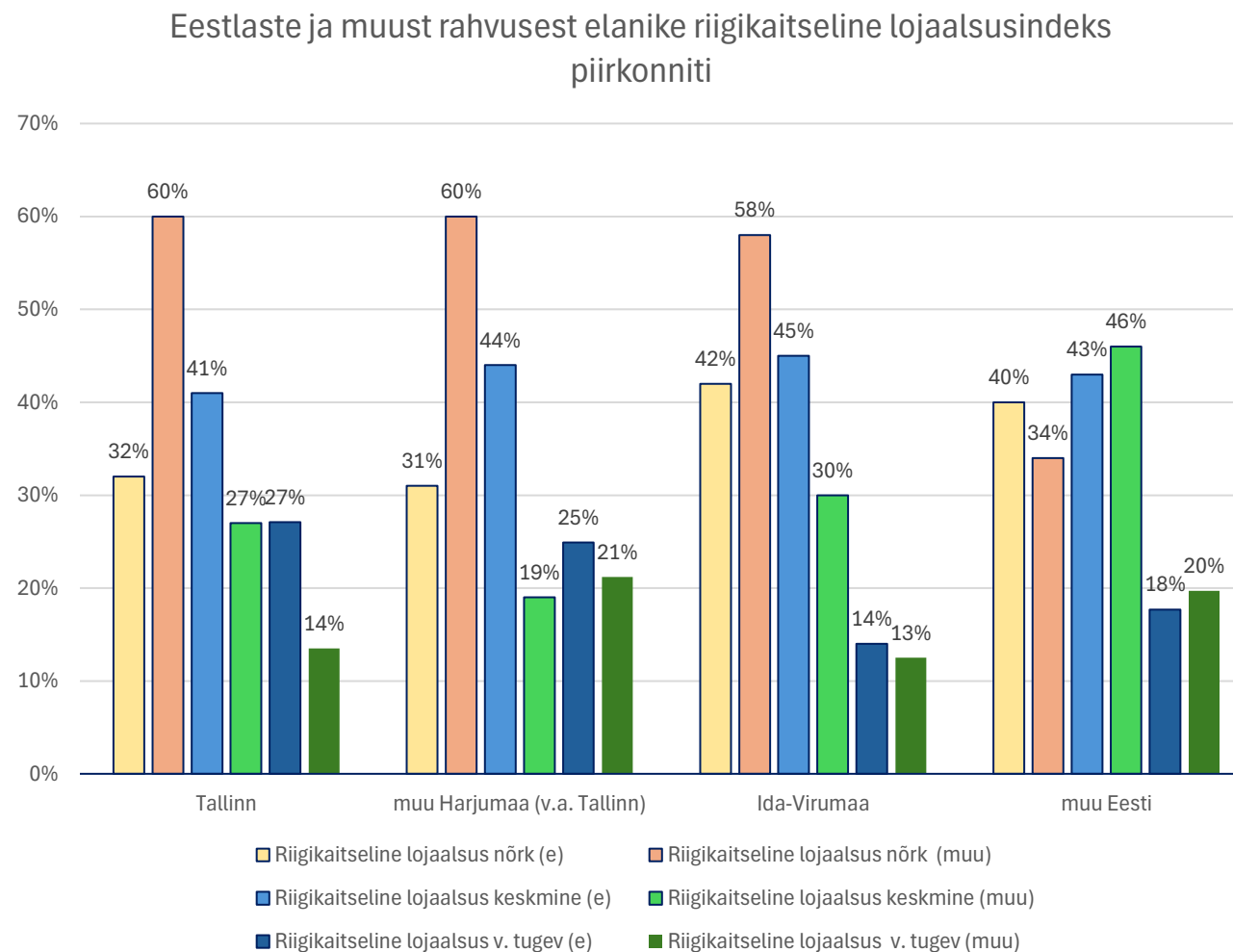

- Ettevõtjate ja loovtöötajate rühmade lojaalsusindeksi jaotuses ei ole keelega seotud erinevust
- Tähelepanu väärib juhtide ja spetsialistide rühmas suurim keelepõhine lojaalsusindeksi erinevus
- Keskmisest oluliselt suurem on madala lojaalsusindeksiga venekeelsete vastajate osakaal teenindajate ja kontoritöötajate ning tööliste seas

■ Lojaalsusindeks madal (1) ■ Lojaalsusindeks keskmine (2-3) ■ Lojaalsusindeks kõrge (4-5)

Lojaalsusindeksi piirkondlikud erisused

- Väljaspool Tallinnat ja Harjumaad ja Ida-Virumaad ei oma riigikaitsele lojaalsuse puhul rahvus määravat osa
- Ka eestlaste seas on riigikaitsele lojaalsus Ida - Virumaal kõige nõrgem

Tallinna magalapiirkondades on suurim madala lojaalsusindeksiga elanike osakaal

Muust rahvusest elanike riigikaitsealise lojaalsusindeksi piirkondlik jaotus

	nõrk (1+2)	keskmine (3+4)	v. tugev (5)
Ida-Virumaa	58%	30%	13%
Tallinn	60%	27%	14%
muu Harjumaa (v.a. Tallinn)	60%	19%	21%
muu Eesti	34%	46%	20%
sh Tln linnaosades			
Haaberstis	46%	30%	24%
Kesklinnas	54%	21%	26%
Kristiines	51%	29%	20%
Lasnamäel	62%	30%	8%
Mustamäel	64%	26%	10%
Nõmmel	33%	43%	25%
Pirital	48%	27%	25%
Põhja-Tallinnas	70%	20%	11%

Lõimumisprotsessi tüpoloogia klasteranalüüsi
meetodil: lõimklastrite iseloomustus

Lõimumise klasteranalüüs

- Lõimumisprotsessi iseloomustasime lõimklastrite kaudu esmakordselt 2011 aasta integratsioonimonitooringus (vt Lauristin, Vihalemm 2011). Selle eesmärgiks oli tookord **näidata, kuidas lõimumise 'kolm alussammast' – keel, kodakondsus ja ühiskonnas osalus võivad mitmel viisil koos avalduda, luues nõnda erineva iseloomuga lõimumistüüpe**. Nii saime lõimumise dünaamikat kirjeldada kujukamalt kui ainult teatud üksiktunnuste abil (keeleoskus, kodakondsus, valimisaktiivsus jne). Ka siis, nagu käesolevas monitooringus, kasutasime k-klastrite moodustamisel viie klastriga lahendust, mille tulemusel eristusid viis põhitüüpi: esimene klaster mitmekülgne väga tugevalt lõimunud, teine, kolmas ja neljas osaliselt, eri tugevusega ning erineval alusel lõimunud klastrid ning viies praktiliselt mittelõimunud klaster.
- **Eestlasi ja venekeelset elanikkonda on lõimimisprotsessis seni käsitletud asümmeetriliselt**, nähes eestlastes domineerivamat ja vastutavamat poolt, kelle roll on olla lõimumispoliitika algataja ning ka selle edukuse eest vastutaja. Venekeelsele elanikkonnale aga jäeti sellises käsitluses pigem poliitika objekti, 'kaasatava' partneri roll. Kolmekümne aastaga on venekeelse elanikkonna lõimumise üks tagajärgi olnud venekeelsete Eesti kodanike arvu kasv ning venekeelse vähemuse sisemine eristumine nii majandusliku kihistumise lõikes kui ka erialase ja poliitilise aktiivsuse ja valikuterohkuse suurenemise suunas. Selles uues olukorras saab rohkem esile tulla ka lõimumisvaldkonnas valitsev suhete ja rollide paljus.
- Mõlemal pool on võimalik eristada vähema või suurema koostöövalmidusega ning erinevate ressurssidega ja hinnangutega rühmi. Seetõttu **analüüsisime eestlaste ja venekeelse elanikkonna osalemist lõimumisprotsessis samade indeksite ja tunnuste alusel**, jättes eestlaste puhul välja vaid venekeelsetele vastajatele spetsiifilised eesti keele oskust puudutavad küsimused. Samas lisasime eestlaste lõimklastrite puhul tunnused, mis näitavad valmisolekut ja avatust muust rahvusest elanikkonna esindajate kaasamiseks otsustustprotsessidesse, nende käsitlemiseks võrdväärsete Eesti ühiskonna liikmetena.
- Järgevalt tutvustan lähemalt venekeelsete vastajate lõimklastreid ning eestikeelsete vastajate kaasamisklastreid

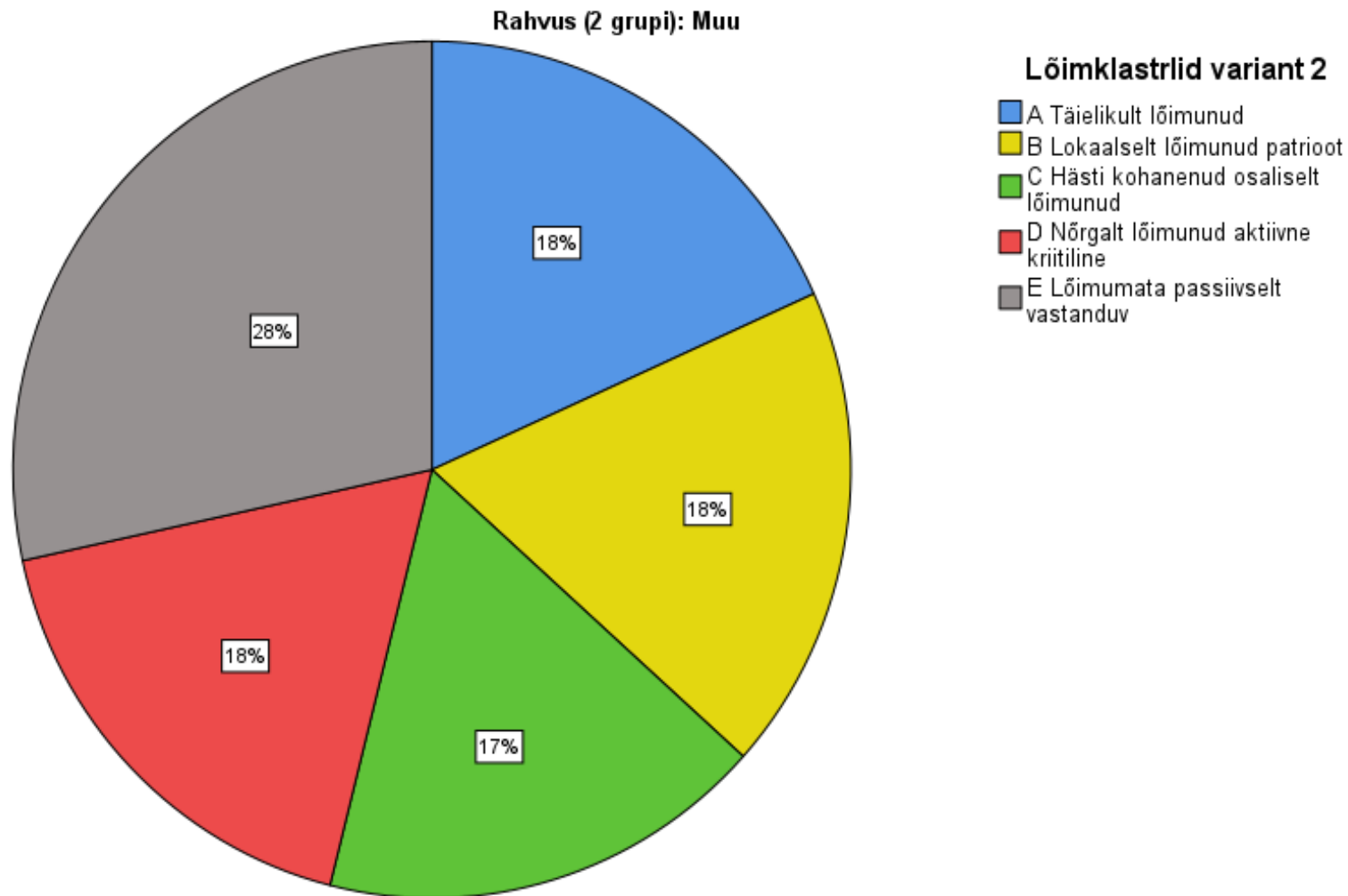
Klastrite moodustamise metoodika

Klastrite moodustamiseks kasutasime vastajate rühmitamiseks korraga mitmete tunnuste alusel. SPSS programmi k-klastrite algoritmi, valides 5-klastrilise lahenduse. Sisendtunnustena kasutasime enamasti 5-pallisele skaalaga liitindekseid, mis iseloomustasid vastajaid erinevatest aspektidest:

- a) **Majandusliku, sotsiaalse, kultuurilise ja võimukapitali** omamist ja kasutamist väljendavad indeksid ja üksiktunnused (informeeritus Eestis toimuvast; tunneb end osana Eesti ühiskonnast; võimalus mõjutada ühiskonda; kui rahul oma eluga; sissetulekute piisavus; keelekasutus; suudab oma huve kaitsta; inglise keele valdamine jne);
- b) **Eesti identiteeti ja Eesti riigiga suhestumist** väljendavad indeksid ja üksiktunnused (Eesti identiteet; institutsionaalne usaldus; eesti keele oskus; valimisaktiivsus; rahulolu riigi tegevusega jne);
- c) **Lõimumisprotsessiga seotud muutuste suunda, ja nendega suhestumist** väljendavad indeksid ja üksiktunnused (tunneb/ei tunne diskrimineerimist; võrdsustaju; muutus arusaamades Eesti ajaloost; punamonumendid; osalus Eesti kultuurielus; eestlast ei eelistata; haridusreformi positiivne mõju kogukonnale; valmisolek kaasama teist rahvust; sallivus; häiritud sisserändajatest; erinevus rikastab kultuuri; erinevused ei lagunda ühiskonda jne);
- d) **Positiivset või kriitilist hoiakut, muutuste toetamist või neile vastandumist** väljendavad indeksid ja üksiktunnused (suhtumine riigikaitseesse; üldhinnang haridusreformile; osavõtt protestiaktisioonidest; osalus protestikampaaniates sotsiaalmeedias; kodanikuaktiivsus; avatus muutustele; innovatiivsus jne)

Integratsioonimonitoringu 2023 venekeelsete vastajate küsitluse tulemuste klasteranalüüs lõimumise erinevaid aspekte mõõtvate koondtunnuste (indekstite) alusel

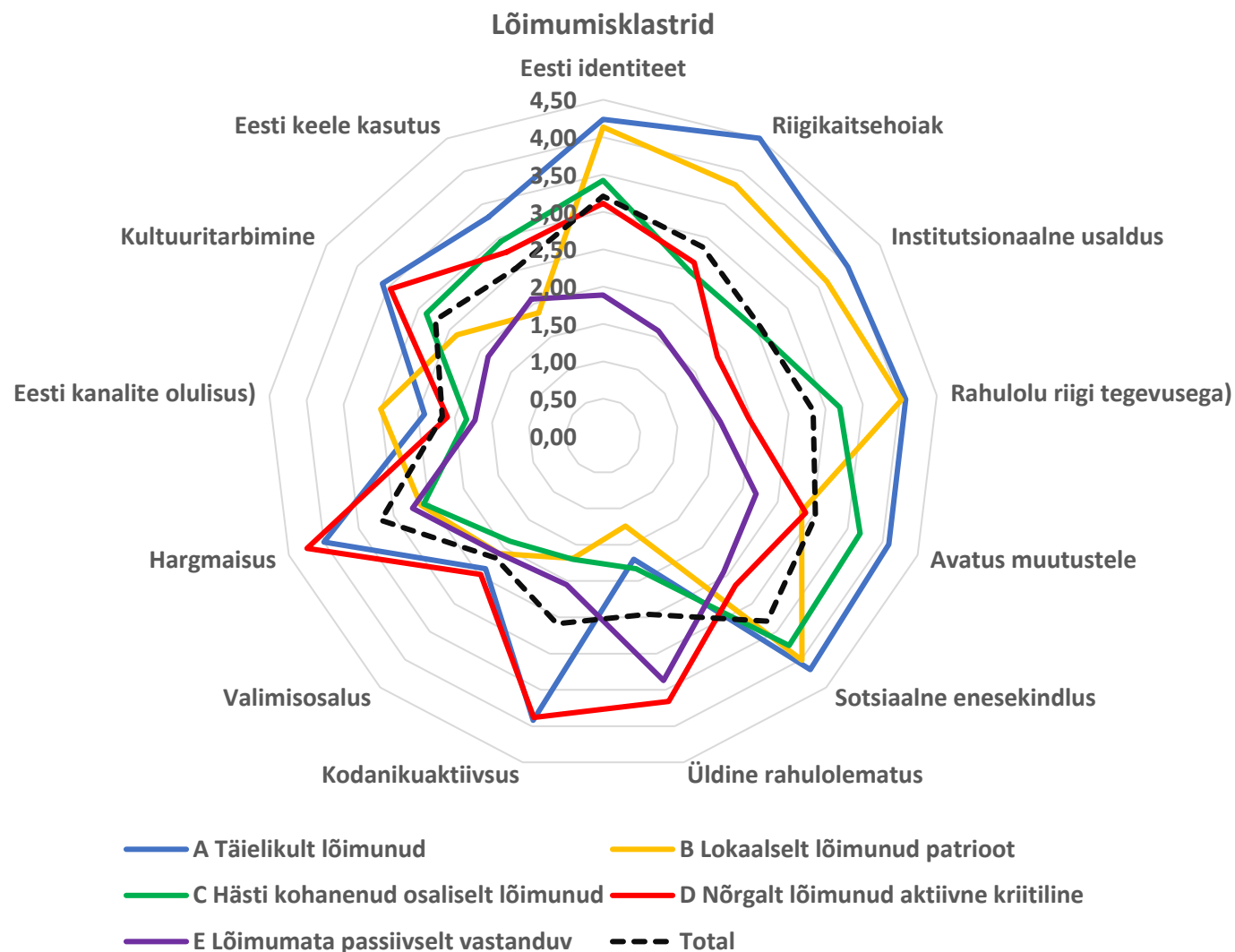
LÕIMUMISKLASTRID (variant 241023)

- Eesti keele kasutamise ulatus
- Suhtlustihedus eestlastega
- Eesti identiteet (enese seotuse tunnetamine ja samastumine)
- Riigikaitsehoiak (kaitsetahe, toetus Ukrainale, NATO usaldamine)
- Valimiaktiivsus 2021 ja 2023
- Mitteformaalne poliitiline aktiivsus
- Osalemine kultuuriüritustes
- Eesti meediakanalite olulisus
- Usaldus Eesti institutsioonide suhtes
- Toetus Eesti riigi poliitikatele
- Agentsus, sotsiaalne enesekindlus
- Ebavõrdsustaju
- Hargmaisuus
- Üldine rahuloluhoiak
- Valmisolek muutusteks

Lõimklastrite profiilid eristavate tunnuste keskmiste alusel

- Klasteranalüüs võimaldab näha mitmedimensioonilisi lõimumismustreid
- 5-klastriline lahend toob esile kaks aktiivsusest ja üldistelt hoiakutelt vastandlikku rühma (A ja E) ning 3 vahepealset, mõnede tunnuste alusel teistest eristuvat rühma.
- Antud analüüsis eristusid klasterid aktiivsuse, Eesti riigiga suhestumise, sotsiaalse agentsuse ja kommunikatsiooni, sh keelekasutuse lõikes

Positiivse lõimumishoiakuga klastrid A, B ja C

A-klaster „Täielikult lõimunud“ (18% muust rahvustest vastajatest).

Selle klatri puhul on kõik aktiivsuse, usalduse, sotsiaalse enesekindluse ja avatusega seotud näitajad üle keskmise. Klattrit iseloomustab eesti keele aktiivne kasutamine erinevates valdkondades, kõrge hargmaisuus, tugev Eesti identiteet, keskmisest suurem usaldus Eesti riigi institutsioonide vastu ning kaitsetahe, avatus muutustele keskkonnas ja tehnoloogias, aktiivne osalus poliitikas ja kultuuris. Valdavalt (65%) on klattris Eesti kodanikud või muude EL riikide (Läti, Soome) kodakondsusega (12%), aga mingil määral ka Venemaa kodanikke (15%). Eriti vähe on sellel aktiivses klattris määratlemata kodakondsusega inimesi (8%). Klatri koosseis on tugevasti noorem teistest klattritest (27% alla 30 a), kolmveerand kõrgharidusega, rohkem kui teistes klattrites on siin inimesi, kes on Eesti ühiskonnas teinud edukat karjääri juhtide või spetsialistidena. Peaaegu kolmandiku jaoks sellest klattrist on eesti keel põhiliseks suhtluskeeleks nii oma pere ringis, tööl kui väljapool tööd, teistest klattritest rohkem kasutatakse eestikeelseid meediakanaleid.

B-Klaster „Lokaalselt lõimunud patrioot“ (23%).

A-klattriga sarnased on selle klatri üldiselt positiivne häälestus Eesti riigi suhtes, kõrged usalduse ja rahulolu näitajad, tugev Eesti identiteet ja positiivne riigikaitsehoiak ning eriti tugev seotus kodukohaga. Samas on selles klattris madalam osalusaktiivsus väljaspool ametlikke institutsioone ja ka vähesem eesti keele kasutus suhtluses. See keskmisest vanemate inimeste klaster on muutuste suhtes alalhoidlik. Tema informatsioon on väga olulisel kohal kohalikud venekeelsed meediakanalid, ka igapäevases suhtluses domineerib vene keel. Ligi pool klatri koosseisust (47%) on Eesti kodakondsusega, nii Vene kodanikke kui määratlemata kodakondsusega on võrdselt 24%. Klattris on suhteliselt palju avalikus sektoris töötanud kõrgharidusega pensionäre, kes on positiivsed ja Eesti-meelsed, ehkki tagasihoidlikuma eesti keele keeleoskusega. Eriti iseloomulik on see tugeva riigiidentiteediga, kuid väikese keeleoskuse ning kirju kodakondsusega klaster Ida-Virumaale.

C-Klaster „Hästi kohanenud osaliselt lõimunud“ (17%).

See pragmaatiline ja muutustega hästi kohanev klaster on suhteliselt tugeva Eesti identiteediga, mitmekeelsele suhtlusele avatud, rahulolev nii enda kui eluga Eestis. Ta on suhteliselt aktiivne eesti keeles suhtleja ja kultuuritarbija, samas on ta ühiskondlikult väheaktiivne, institutsioonide suhtes ettevaatlik, eesti meediat mõõdukalt tarbiv. Keskmise, pigem ettevaatliku riigikaitsehoiakuga. Pooled Eesti kodakondsusega, veerand Venemaa kodanikud. Levinud rohkem nooremate (alla 45 a) keskharidusega vastajate seas.

Negatiivse lõimumishoiakuga klastrid D ja E

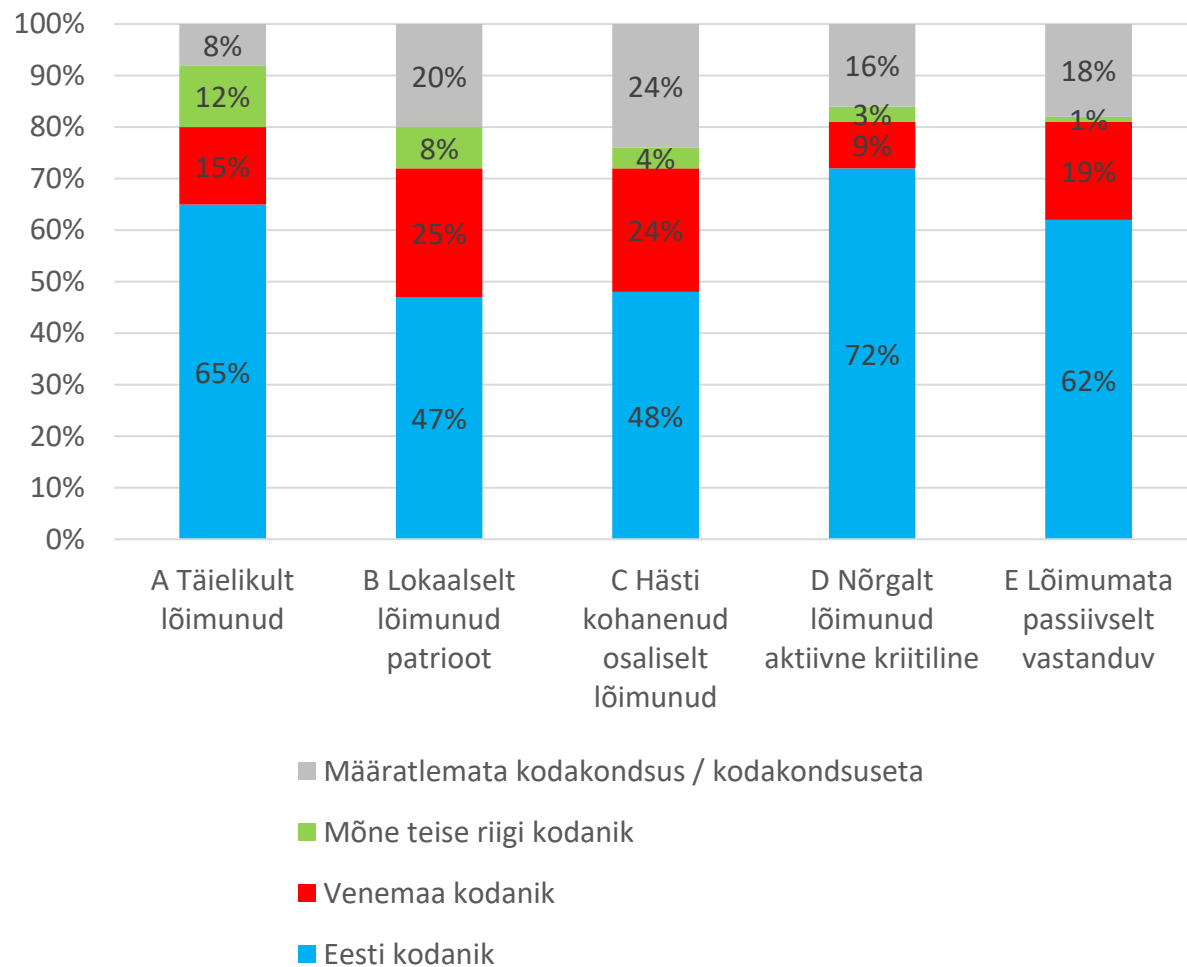
D-klaster „Nõrgalt lõimunud kriitiline aktiivne“ (15%).

See arvukuselt kõige väiksem, kuid meedias ja sotsiaalmeedias väga nähtav 'pettunud kodanike' klaster eristub eelmistest oma väga negatiivsete hoiakutega, umbusuga riigi institutsioonide vastu ja on ka keskmisest suurema tundlikkusega diskrimineerimise suhtes. On nõrga Eesti identiteediga, kuid samas küllaltki suure eestikeelse suhtlustihedusega, kultuuriliselt ja poliitiliselt aktiivne. D-klaster tarbib nii eesti- kui venekeelset meediat ja peab Venemaa kanaleid keskmisest olulisemaks. Pigem keskealine, veidi rohkem kõrgharidusega naised. Silmatorkavaks erisuseks on kõige kõrgem Eesti kodanike osakaal (72%), samuti kõige suurem Eestis sündinute osakaal (76%) ja ka nende osakaal, kelle vanemad on juba Eestis sündinud.

E-klaster „Lõimumata passiivselt vastanduv“ (28%).

See kõige arvukam ja ühtlasi kõige vähem lõimunud minevikuhõnguline klaster elab mentaalselt nõukogude ajas. Ta on muutuste suhtes vastanduv, kuid passiivse hoiakuga, oma eluga rahulolematu, pea olematu Eesti identiteediga, ühiskonna elus ja kultuuris väga vähe osalev. vähese meediatarbimisega. Venemaa meedia on tema jaoks säilitanud kõigi teiste klastritega võrreldes olulisema rolli. Klatri koosseisus on määravaks pensioniealised sinikraed, kelle kontaktid eesti ühiskonnaga minimaalsed. Seejuures on enamus klatri (62%) Eesti kodakondsusega. Selle klatri suurus ja hoiakud on püsinud pea muutumatuna läbi kõigi monitooringute, kuid tema nähtavus ja mõju on põlvkondade vahetuse ja venekeelse elanikkonna sisemise mitmekesisistumise tõttu muutunud suhteliselt marginaalseks.

Kodakondsus lõimklastrites

Lõimklaste koosseis kodakondsuse järgi ei toeta stereotüübiks muutunud ettekujutust kodakondsuse otsesest seosest lõimumise sisulise kvaliteediga

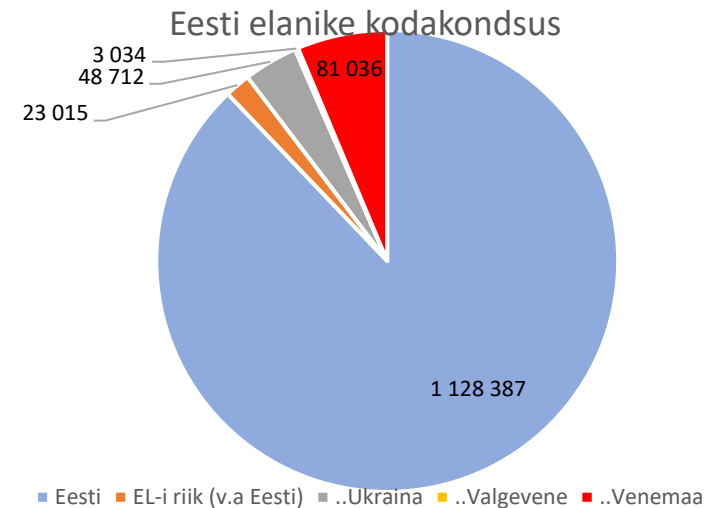
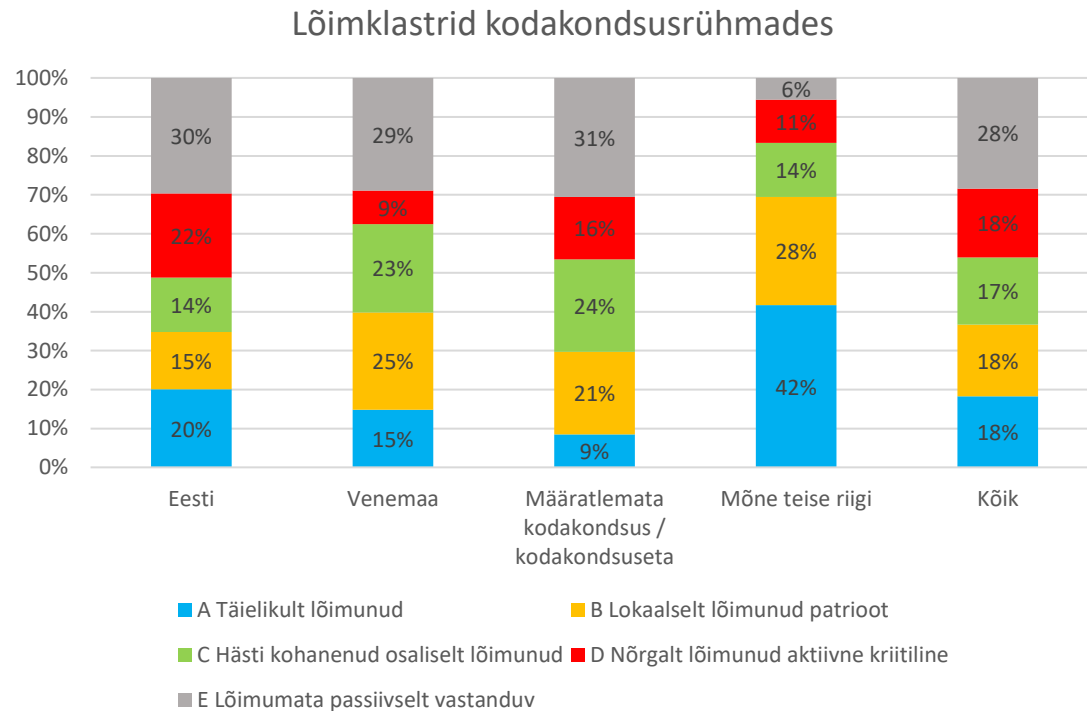
Kõige tugevamalt eestistunud A klasteris on nii Eesti kodanikke (62%) aga ka Venemaa kodanikke (15%) kui ka määratlemata kodakondsusega inimesi ja muude riikide kodanikke (20%).

Lokaalselt lõimunud, Eesti riigi suhtes väga lojaalses B-klasteris ning positiivse häälestusega osaliselt lõimunud C-klasteris moodustavad Venemaa kodanikud 25%.

Eesti kodanikud moodustavad valdava osa (72%) osaliselt lõimunud, Eesti riigi suhtes väga kriitilises poliitiliselt aktiivses D-klasteris.

Kõige lõimumas A-klasteris ja sisuliselt kõige vähem lõimunud, tugevasti Venemaa informuumi poole kaldu olevas passiivses E-klasteris on Eesti kodanike osakaal võrdne (62%)

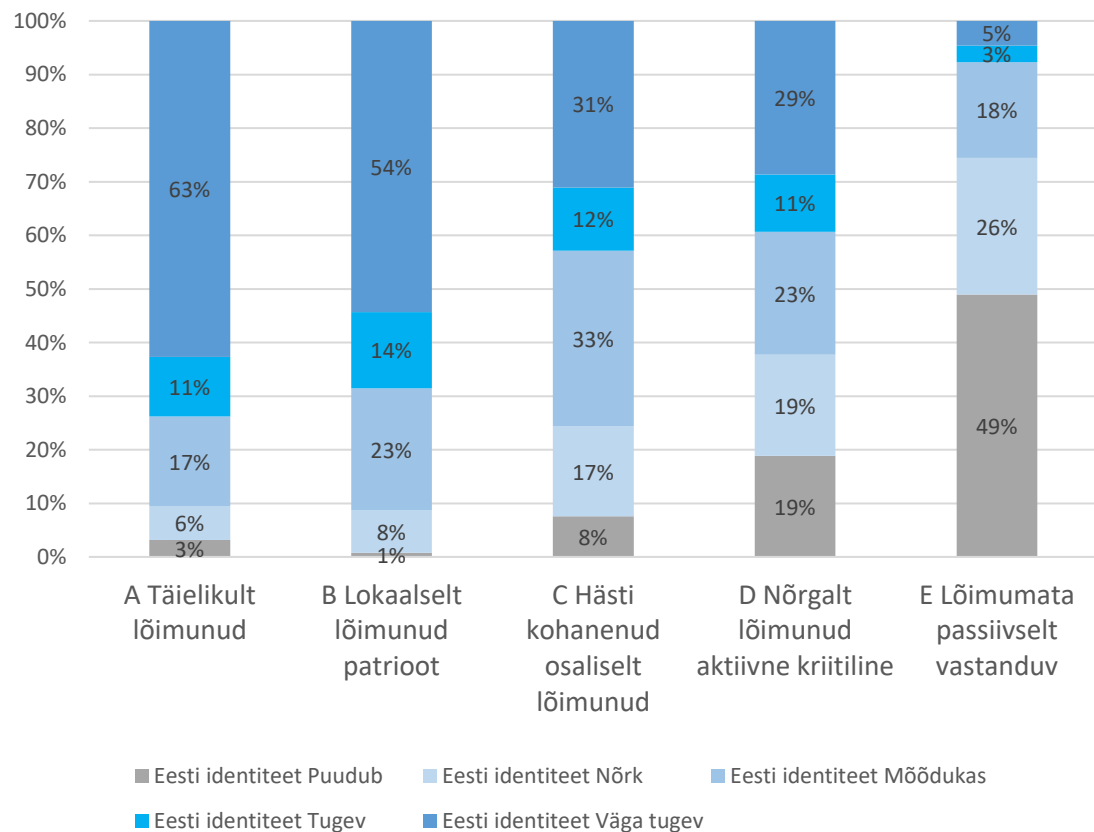
Kodakondsusrühmade jaotumine lõimklastritesse

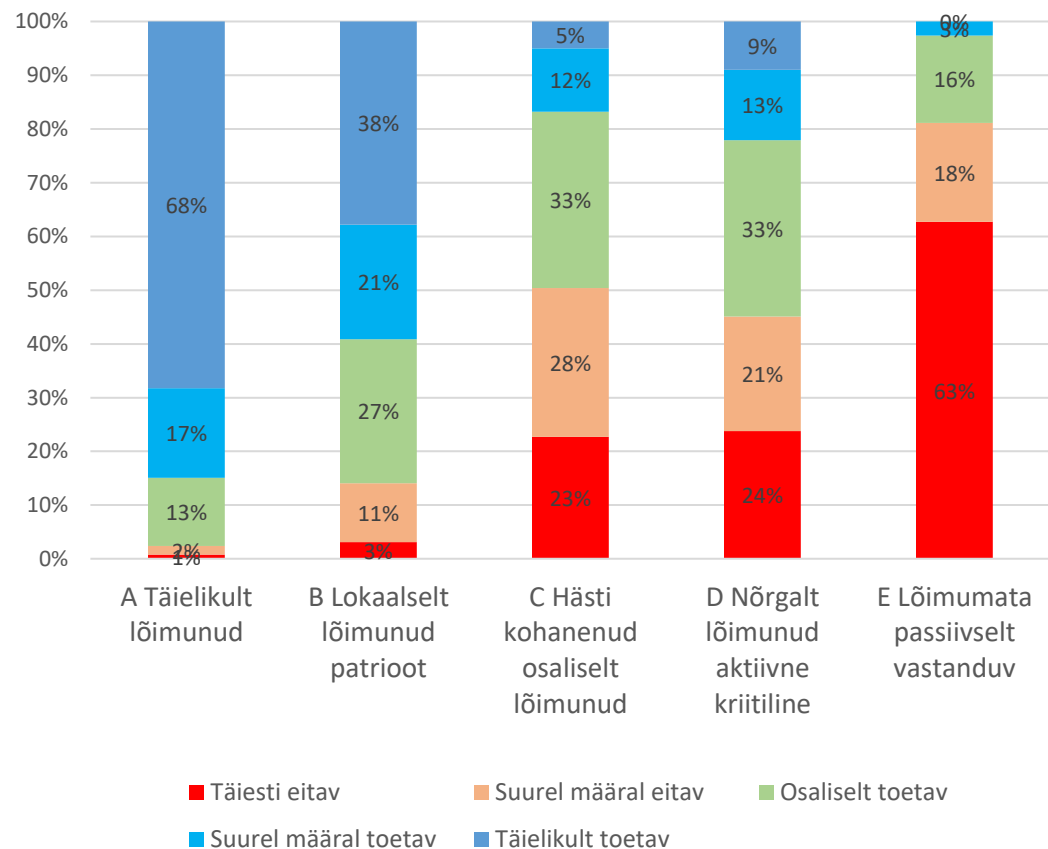
- Eesti riigi poliitikate, sh julgeoleku- ja välis poliitika suhtes positiivse ja toetava hoiakuga klastritesse A ja B kokku kuulub 35% mitte-eestlasest Eesti kodanikest, 40% siin elavatest Venemaa kodanikest ja 30% halli passiga elanikest
- Sealhulgas kuulub täielikult lõimunud klastrisse A 20% Eesti, 15% Venemaa ja 9% määratlemata kodakondsusega elanikest.
- Kõrgeim (42%) on A-klastri osakaal mõne teise riigi kodanike (ukrainlaste, lätlaste, soomlaste jne) seas
- Edukalt kohanevasse, poliitiliselt neutraalse hoiakuga ja ambivalentse identiteediga C klastrisse kuulub ligi veerand Venemaa kodanikest ja määratlemata kodakondsusega elanikest
- Keeleliselt ja juriidiliselt lõimunud, aktiivselt poliitikas osaleva, kuid Eesti riigi suhtes negatiivse häälestusega D klastri osakaal on suurim (22%) Eesti kodanike seas ja väikseim (9%) Venemaa kodanike hulgas
- Passiivselt vastanduvasse lõimumata klastrisse kuulub 30% nii Eesti kodanikest kui Vene kodanikest ja määratlemata kodakondsusega isikutest

Lõimklastrite võrdluses tõuseb hästi esile **seos lõimumise astme, eesti identiteedi tugevuse ja riigikaitsega seotud hoiaku vahel**. Selle järgi saame klastreid A ja B pidada väga tugevalt lõimunuteks ning Eesti riigi suhtes kõrge lojaalsusega rühmadeks vaatamata sellele, et neisse kuulub ka mittekodanikke ja nõrga eesti keele oskusega inimesi

Eesti identiteedi tugevus lõimklastrites

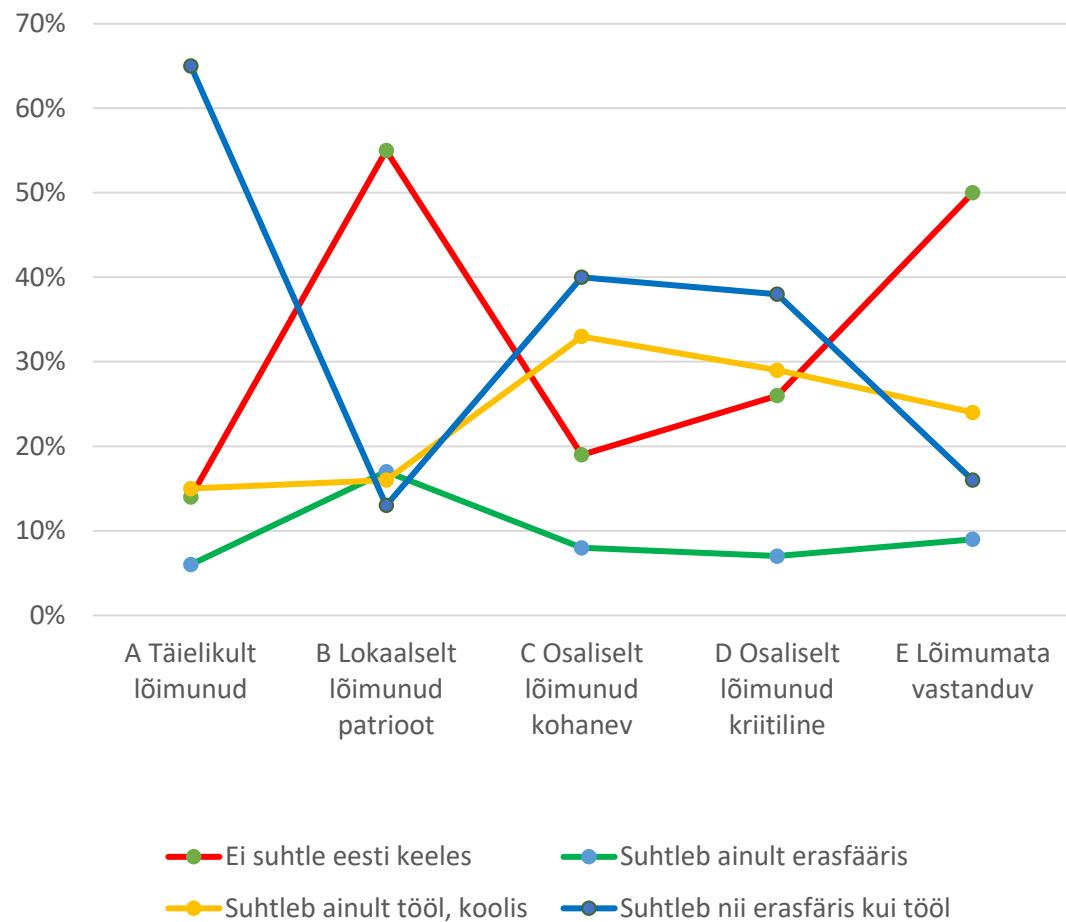

Suhtumine riigikaitsele lõimklastrites

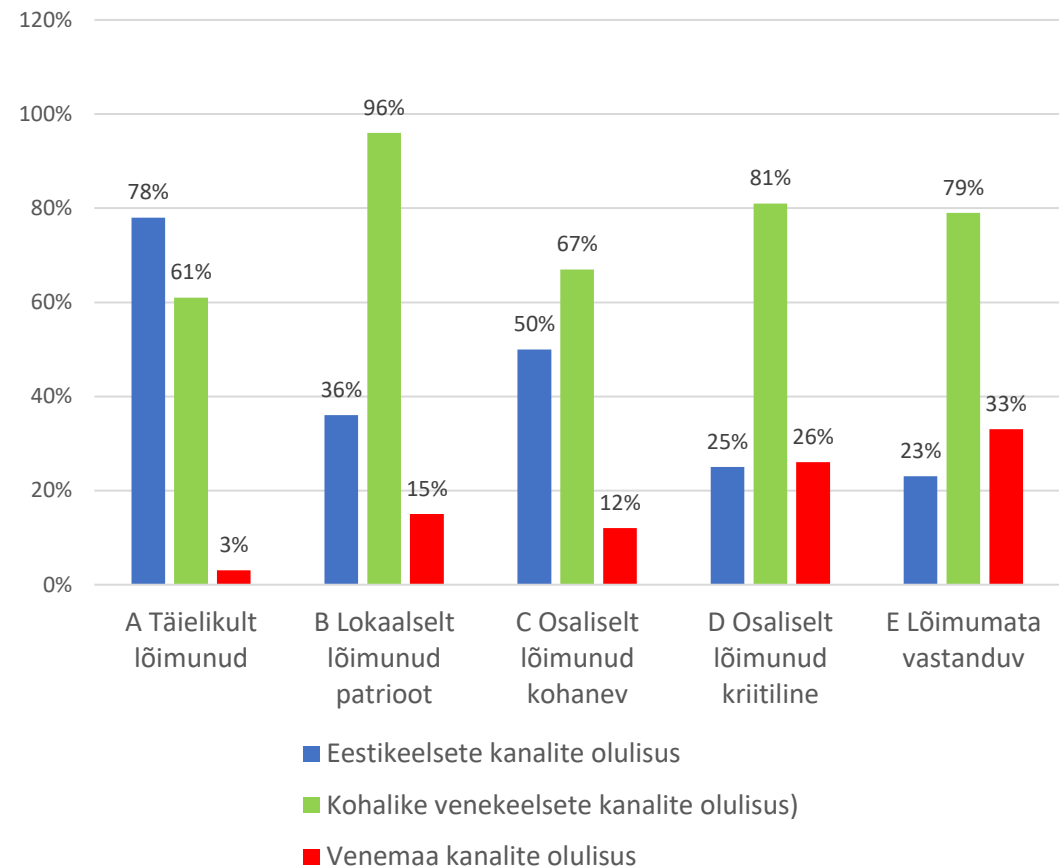

Lõimklastrite keele- ja meediakasutuse erisused

Klastrite osalemine eestikeelses suhtluses

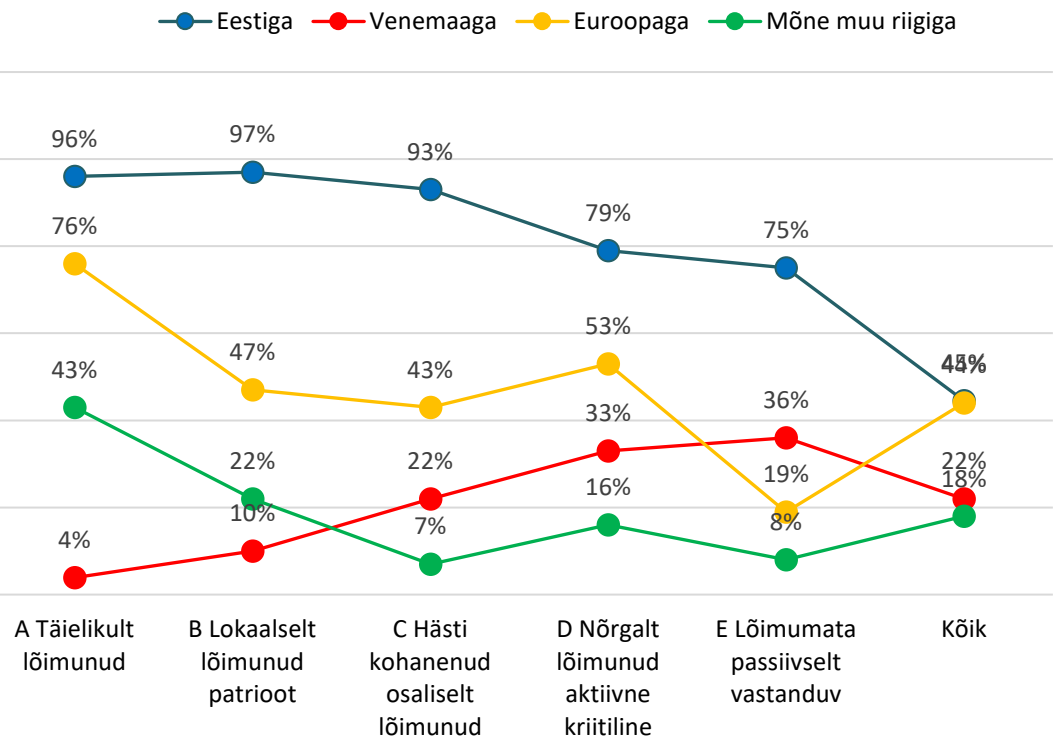

Meediakanalite olulisust märkinute % lõimklastrites

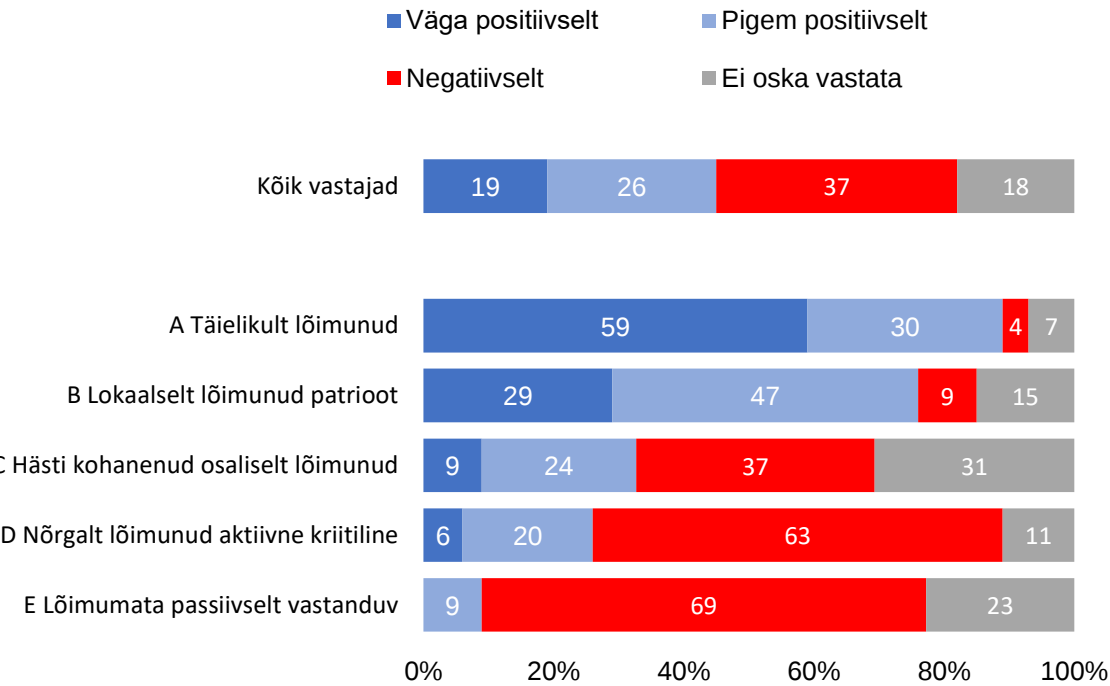

Lõimklastrite seotus erinevate maadega ning toetus Ukrainale

Lõimklastrite seotus Eesti, Venemaa, Euroopa ja muude riikidega. Muust rahvusest inimesed n=694. EIM 2023 (%).

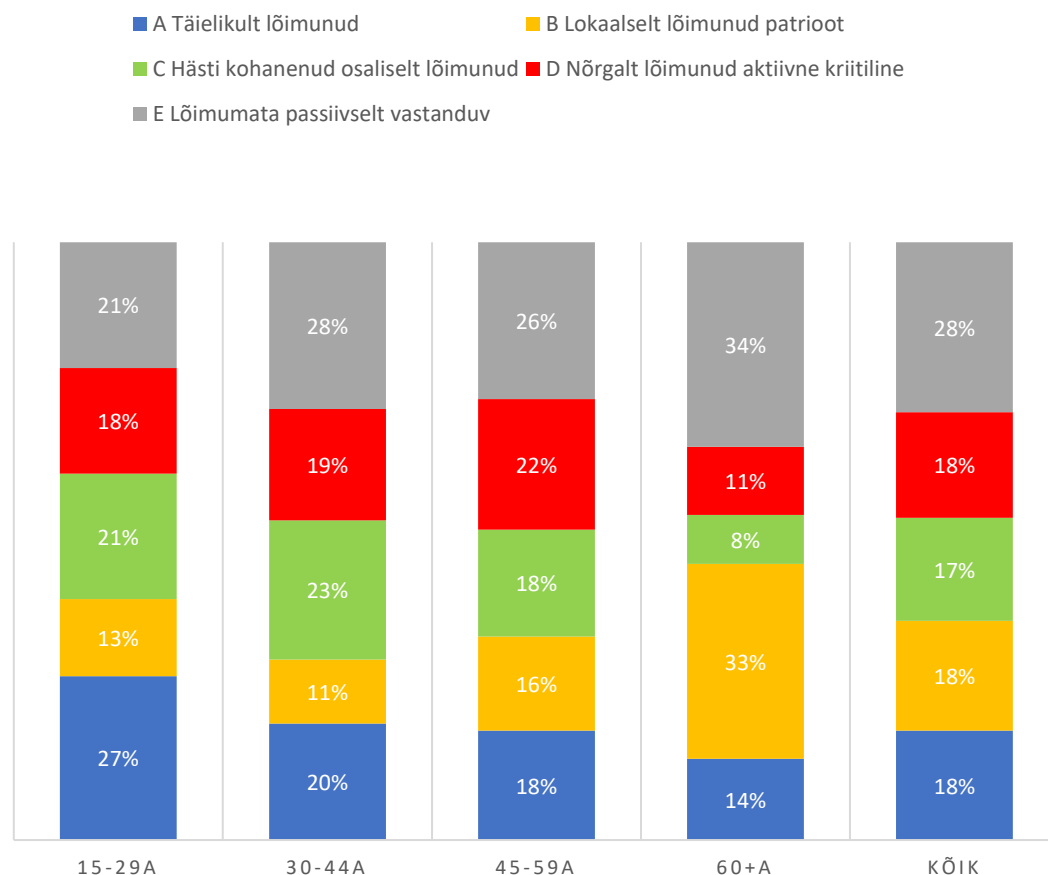

Hinnangud Eesti toetusele sõdivale Ukrainale (Kuidas Te hindate Eesti riigi toetust sõdivale Ukrainale?). Muust rahvusest inimesed n=694. EIM 2023 (%).

Lõimklastrite puhul ilmneb selgesti lõimumise vanuseline dünaamika

LÕIMKLASTRID VANUSRÜHMADES

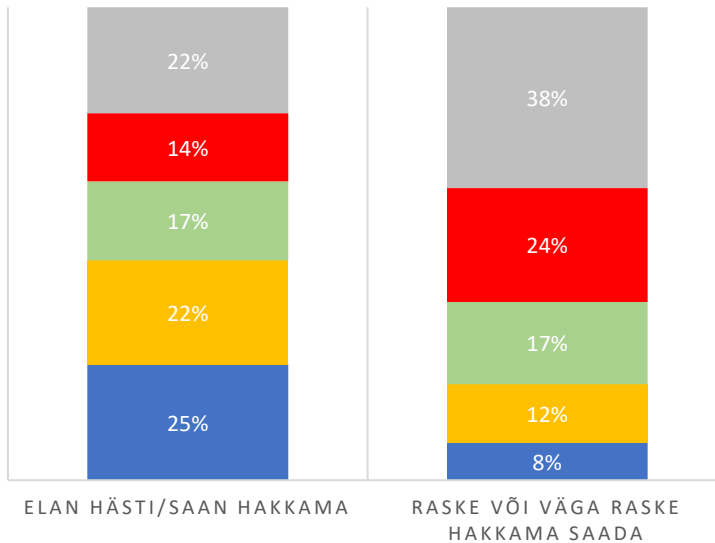

- Täielikult lõimunud A-klastri osakaal on noorte seas kaks korda suurem kui 60+ eärühmas (27% vs 14%)
- Vanema, põhiliselt venekeelse eärühma liikmed on hoiakute poolest polariseerunud kahe domineeriva ja vastanduva klastri vahel: võrdselt kolmandik kuulub passiivselt vastanduvasse E – klastrisse kui ka lokaalselt lõimunud lojaalsesse B-klastrisse. Selles rühmas on kõige vähem nii aktiivseid kriitikuid (D) kui edukaid kohanejaid (C). Põhiliselt vähesema keeleoskuse tõttu on siin ka väike osa täielikult lõimunud A- klastril.
- Edukalt kohanejate C-klastri, kus kodakondsuse probleem on pigem mugavuse kui poliitilise valiku või keeleoskuse küsimuseks, on kõige iseloomulikum nooremale keskeale, kellest veerand kuulub sellesse klastrisse
- Eesti riigi suhtes aktiivselt kriitiline, ehkki keeleliselt ja kultuuriliselt lõimunud D- klaster on kõige iseloomulikum vanemale keskeale, kus selle osakaal on kõrgeim (22%)
- Samas on oluline märgata, et ka noorimast vanuserühmast on 39% nõrgalt või üldse mitte lõimunud ja Eesti riigi poliitikale vastanduvate hoiakutega D ja E klastrites.

Majanduslik toimetulek ja piirkondlikud erinevused sotsiaalses keskkonnas on klastrite kujunemisel olulise tähtsusega

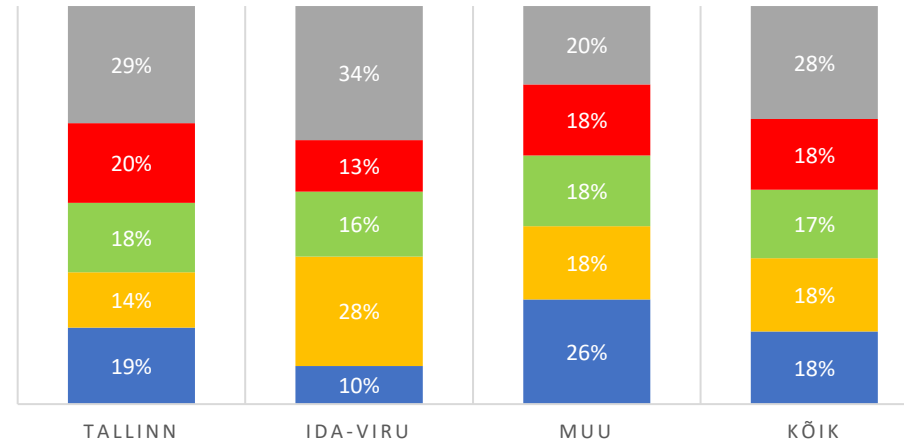
MAJANDUSLIKULT HÄSTI JA HALVASTI TOIMETULIJATE JAOTUMINE LÕIMKLASTRITESSE

- E Lõimumata passiivselt vastanduv
- D Nõrgalt lõimunud aktiivne kriitiline
- C Hästi kohanenud osaliselt lõimunud
- B Lokaalselt lõimunud patrioot
- A Täielikult lõimunud

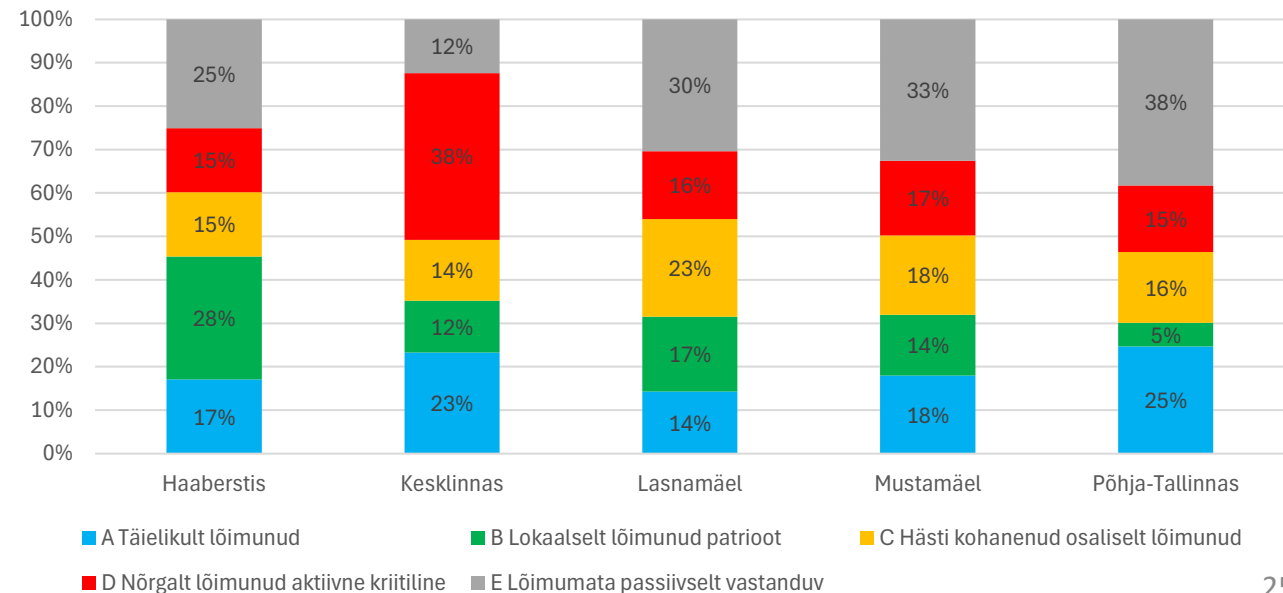

LÕIMKLASTRID PIIRKONNITI

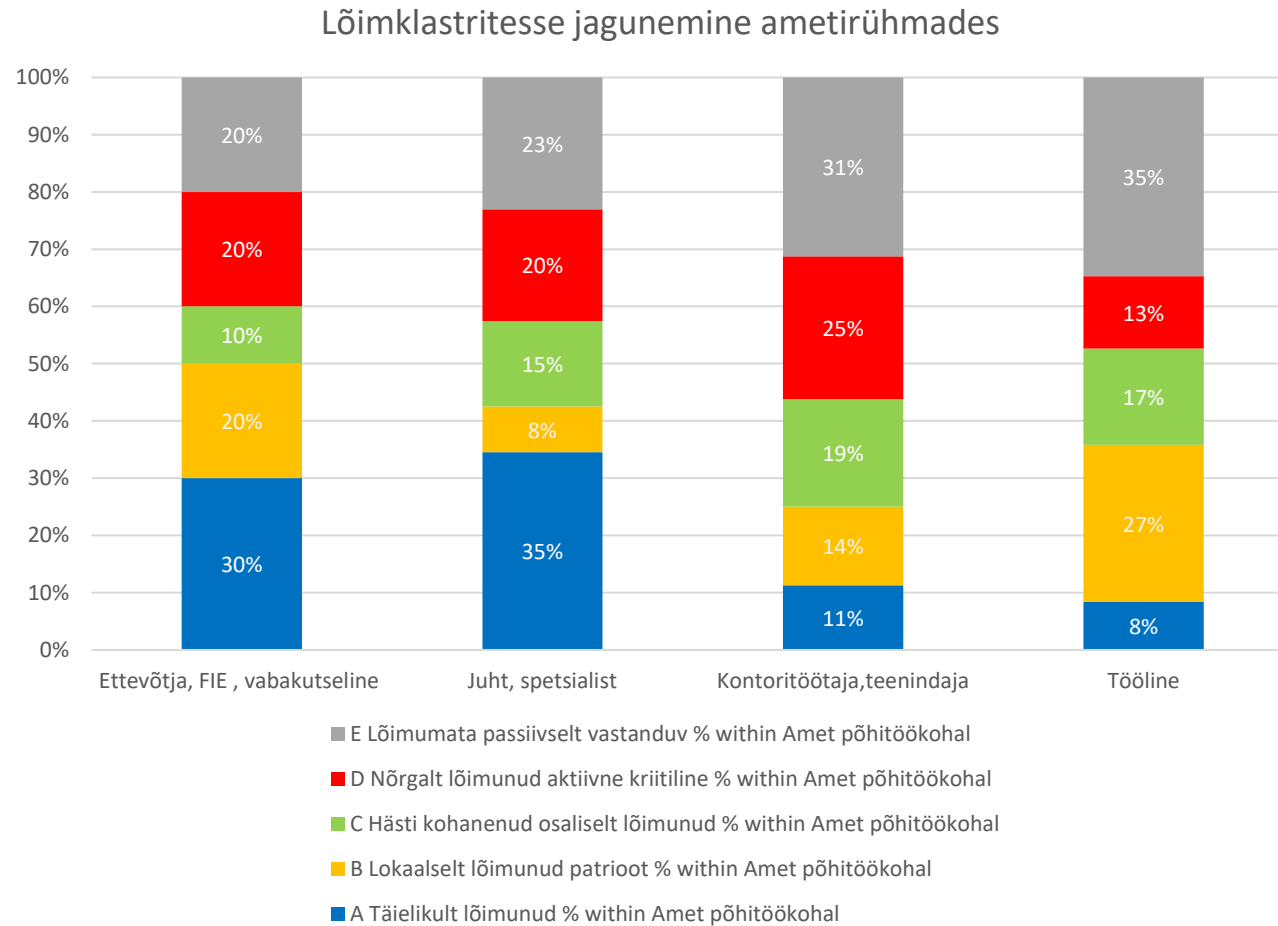
- A Täielikult lõimunud
- B Lokaalselt lõimunud patrioot
- C Hästi kohanenud osaliselt lõimunud
- D Nõrgalt lõimunud aktiivne kriitiline
- E Lõimumata passiivselt vastanduv

Lõimklastrite osakaal Tallinna linnaosades

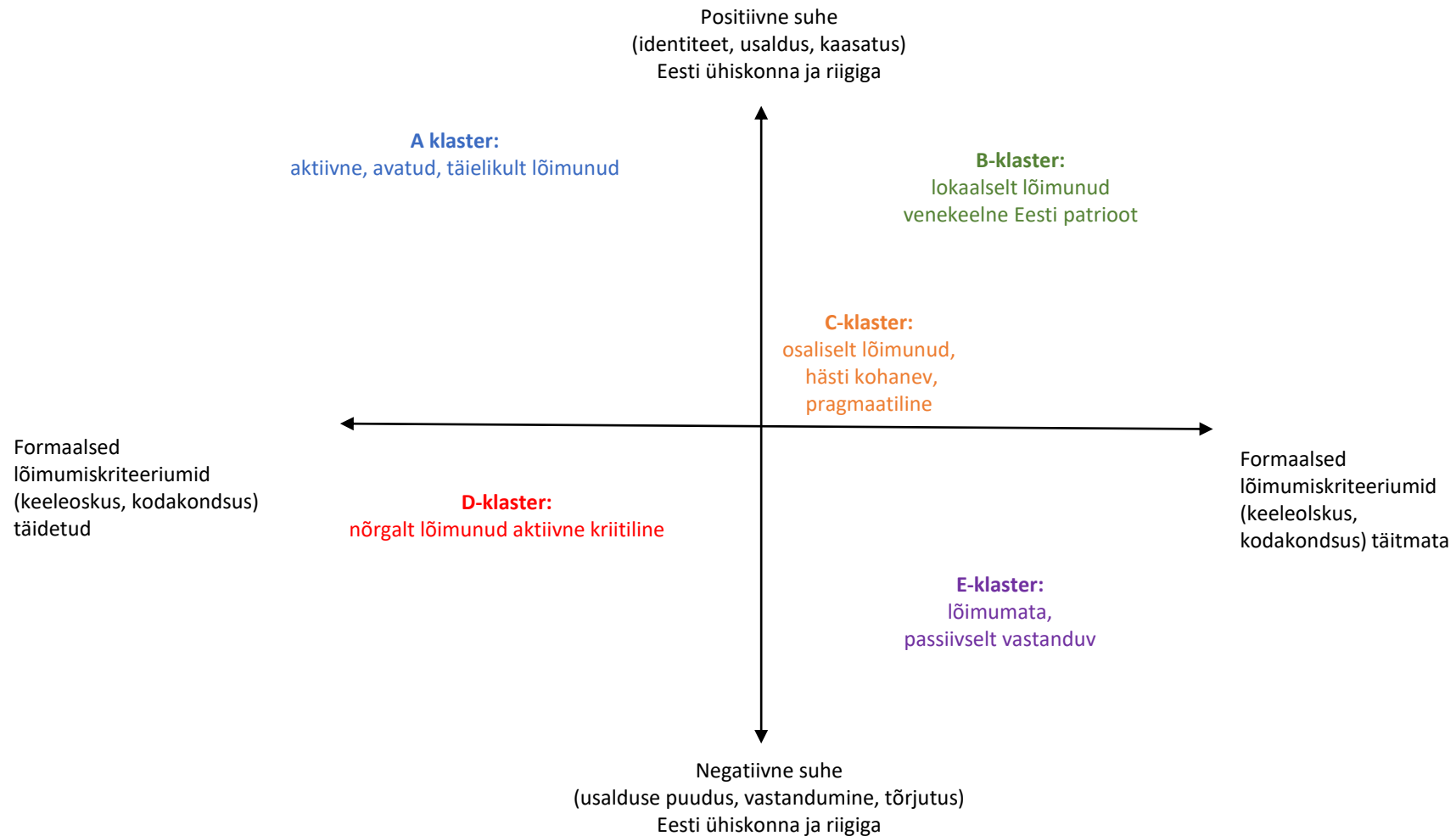

Eduka professionaalse tegevuse ja kõrgema ametialase staatusega seostub aktiivsem lõimumine

- Kõrgema ametistaatusega venekeelsetest vastjatest kuulub võrreldes reatöötajatega kolm korda rohkem hästi lõimunud A-klastrisse
- Venekeelste teenindajate ja kontoriametnike seas on kõige enam levinud kriitiline aktiivne D-klaster
- Venekeelsed oskus- ja lihttöölised on võrdselt jaotunud lõimunud A ja B klastrisse kui ka lõimumata E-klastrisse

Muust rahvusest elanikkonna lõimklastrite paiknemine mentaalse ja formaalse lõimumise teljestikul. EIM 2023

Joonisel on näha klustrite paigutus ja omavaheline suhe kahe-dimensioonilisel lõimumisväljal, mille ühe telje moodustab keeleline ja õiguslik integratsioon (kodakondsuse omandamine ja eesti keele oskus), teise aga kaasamine Eesti ühiskonnas toimuvate uuendustega ja muutustega (näiteks suhtumine haridusreformi, Ukraina sõjaga seotud aktiivsusesse, aga ka rohepöördesse). Siingi näeme, et lõimumise põhilise ressursina käsitletud keeleoskuse ja kodakondsuse omandamine ei pruugi olla piisav, et toime tulla ühiskonnas toimuvate muutustega ja kaasa minna Eesti jaoks oluliste algatustega, vaid oluliseks muutuvad samad mentaalsed dimensioonid nii nagu eestlastegi puhul, nagu suurem toimevõime ja avatus muutustele

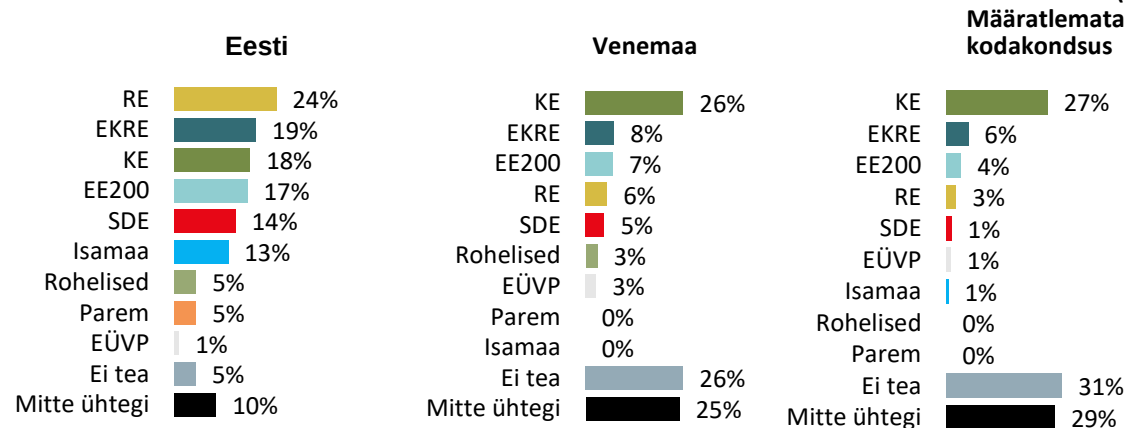
Lõimklastrite erakondlikud eelistused (Autor: Aivar Voog)

Kõik lõimumisklastrid eristuvad vähemalt osaliselt lähedaste erakondade mustrites. *A täielikult lõimunud* peavad enda jaoks lähedaseks peamiselt liberaalseid erakondi – Reformierakonda, Eesti 200 erakonda ning Sotsiaaldemokraate. Alles neljandal kohal on selles klasis üldiselt muu rahvuse eelistatuim erakond - Keskerakond. Ülejäänud erakonnad on selles klasis marginaalse osakaaluga.

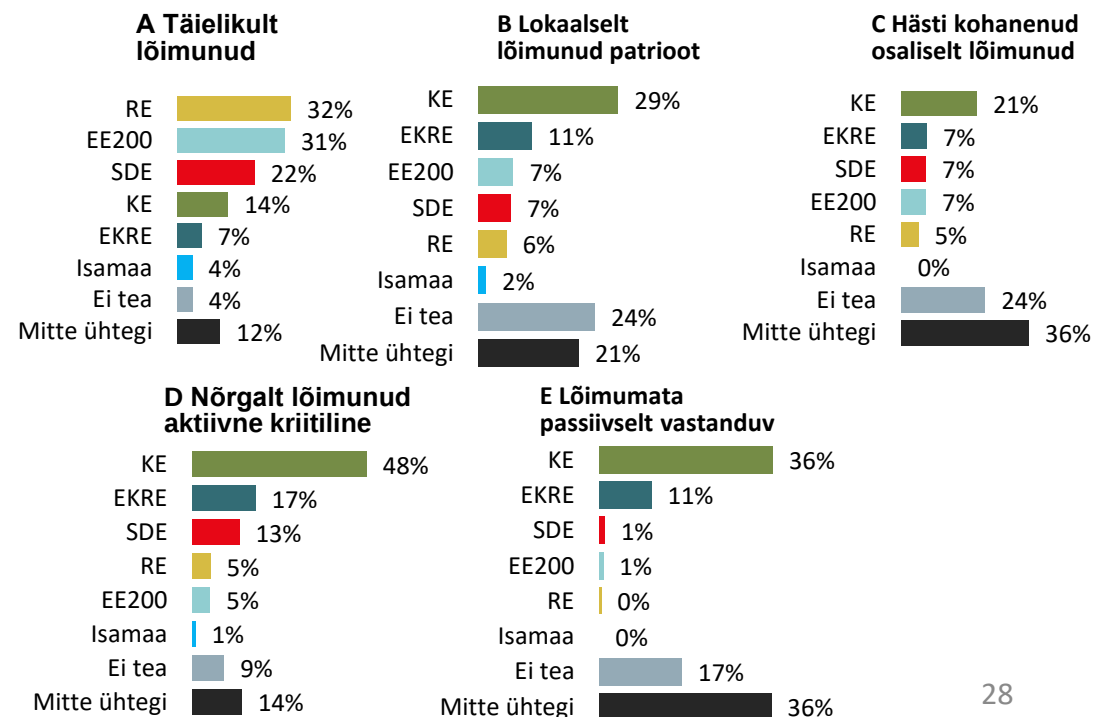
B, D ja E klastrid peavad erakondadest endale erakondadest kõige lähedasemaks Keskerakonda ning teisele kohale tõusnud Eesti Konservatiivset Rahvaerakonda. B ja D klastrid eristuvad E klassist üldiselt kirjuma erakondliku eelistusega - nad peavad lähedaseks ka liberaalseid erakondi.

E klasis enam kui poolte jaoks ei ole ühtegi lähedast erakonda. Ka C klasis, kuigi nad on hästi kohanenud, pole suurema osa jaoks ühtegi lähedast erakonda. C klasi eelistatuim erakond on Keskerakond, kuid seda oluliselt väiksemale osale võrreldes osaga kes ei eelista ühtegi erakonda.

Eesti elanikele lähedased erakonnad sõltuvalt kodakondsusest. Püsielanikud n=1564. EIM 2023 (%).

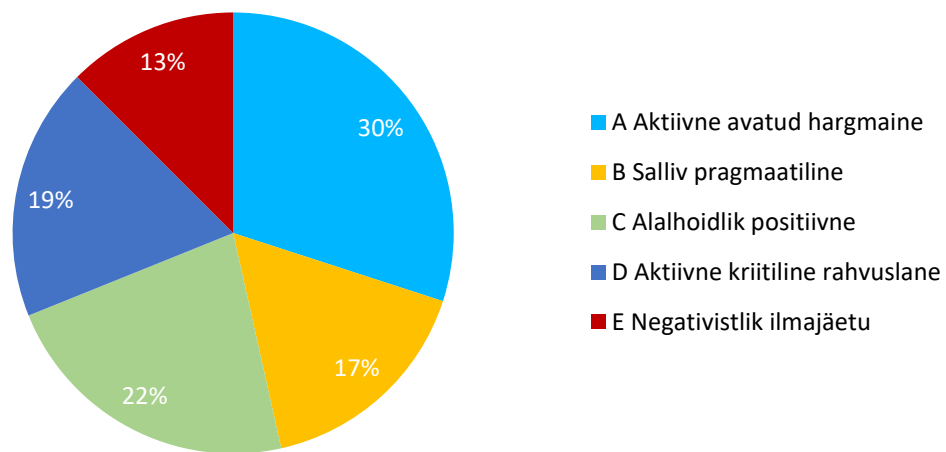
Joonis 11.14 Lõimklastrite erakondlikud eelistused. Klasis muu rahvus n=694. EIM 2023 (%).

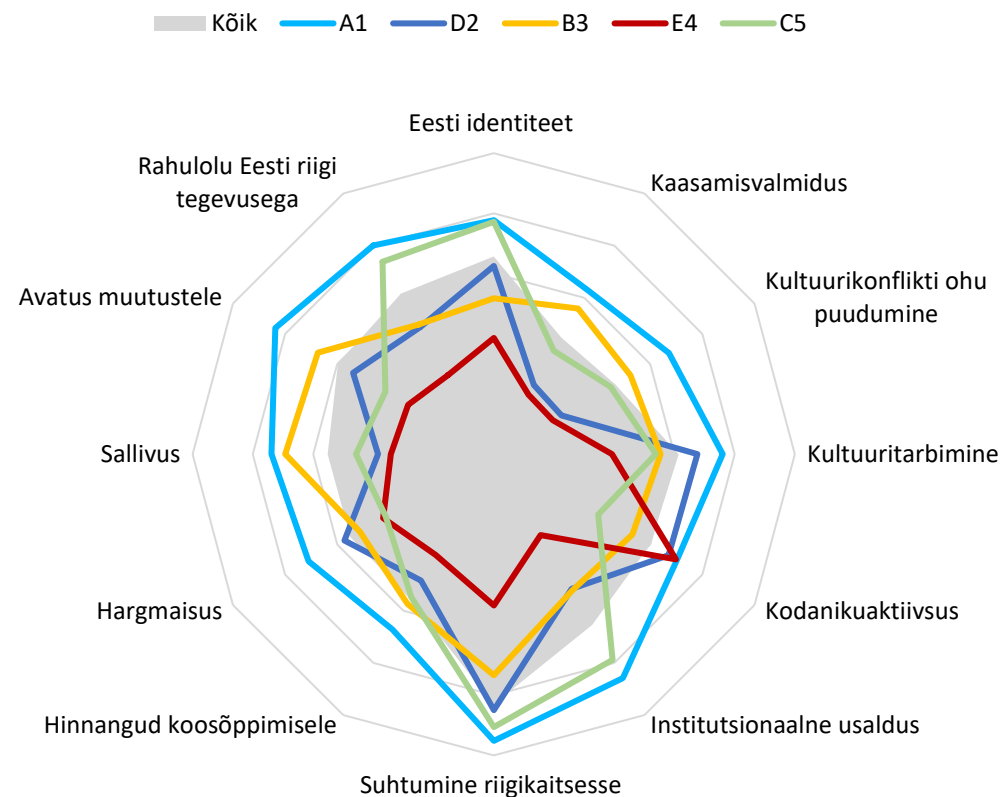
Eestlaste valmisolek lõimumisprotsessis osalemiseks – kaasamisklastrid

Eestlaste osalemist lõimumisprotsessis käsitleme kui valmisolekut toetada muust rahvusest elanike sulandumist Eesti ühiskonda ja kaasamist eestikeelsesse kultuuriruumi, aidata kaasa nende võrdsele ligipääsule avalikele teenustele ja hüvedele ning tunnustada muust rahvusest Eesti kodanikke võrdväärsete osalejatena Eesti ühiskonna probleemide lahendamisel. Eestlaste osalemist lõimumisprotsessis analüüsid rakendasime klasteranalüüsi samade indeksite ja tunnuste alusel, jättes välja vaid venekeelsetele vastajatele spetsiifilised eesti keele oskust puudutavad küsimused. Eestlaste lõimklastreid nimetame edaspidi kaasamisklastriteks.

Joonis 3.18 Eestlaste jagunemine kaasamisklastritesse. Eestlased n=870. EIM 2023 (%)

Joonis 3.19 Eestlaste kaasamisklastrite tunnused. EIM 2023

Eestlaste kaasamisklastrite iseloomustus

A-klaster „Aktiivne avatud hargmaine“ (30% eestlastest, sh 14% noorimas vanuserühmas). Keskmisest nooremad, haritumad, majanduslikult paremini toime tulevad ja aktiivsemad inimesed. Tööalaselt kõrgema staatusega, keskmisest rohkem kõrgharidusega linlased. Peavad loomulikuks mitte-eestlaste tunnustamist võrdväärsete Eesti ühiskonna liikmetena ja nende kaasamist juhtimisse. Suhtlevad aktiivselt muu emakeelega inimestega nii õpingutes ja töös kui ka erasfääris ning vabal ajal, sageli ka inglise keeles. Peavad erinevate kultuuride olemasolu Eestis mitte ohuks, vaid kultuurilise rikkuse võimaluseks. Hargmaised nii eluviisis kui meediatarbimises ning omavad mitmekesiseid kontakte ka väljaspool Eestit. Samas omavad tugevat Eesti identiteeti ning osalevad aktiivselt Eesti kultuurielus. Klastri on väga sarnane muust rahvusest inimeste lõimumisklastri A.

B-klastri „Salliv pragmaatiline“ (17% eestlastest). Avatud ja salliv, praktiliselt kohanev. Keskmiste näitajatega pea kõigis küsimustes, kultuuriliselt ja ühiskondlikult mõõdukalt aktiivne. Pigem positiivsete, ettevaatlike hoiakutega muude rahvuste kaasamise küsimustes. 14% klastrist on vene emakeelega, aga ennast eestlaseks pidavad noored. Seetõttu on klastri Eesti identiteedi küsimustes veidike ebakindlust. Keskmisest rohkem on siin naisi. Töölane staatus keskmine või madalam, palju teenindajaid või kontoritöötajaid erasektoris. Lõimimisteedesse, sealhulgas muude rahvuste kaasamise suhtuvad sellesse klastri kuulujad väga positiivselt ja pragmaatiliselt. Klastri on sarnane muust rahvusest inimeste lõimumisklastri C.

C-klastri „Alalhoidlik positiivne“ (22% eestlastest, sh 60+ eärühmast 38%). Alalhoidlik positiivne väheaktiivne. Klastri on ülekaalus vanemad maainimesed, palju (endisi) juhte ja spetsialiste, kes praegu puutuvad suhteliselt vähe kokku teistest rahvustest inimestega. Usaldavad Eesti riiki, peavad oluliseks selle turvalisust. Mitte-eestlaste osalemise suhtes positiivsed majanduse juhtimises, kuid mitte poliitikas. Peavad seejuures oluliseks eesti keele oskust, eesti traditsioonide austamist ning Eesti ajaloo mõistmist. Ootavad haridusreformilt tuge lõimumisele, sh Eesti ajaloo mõistmisele. Klastri on mõneti lähedane muu rahvuse klastri B.

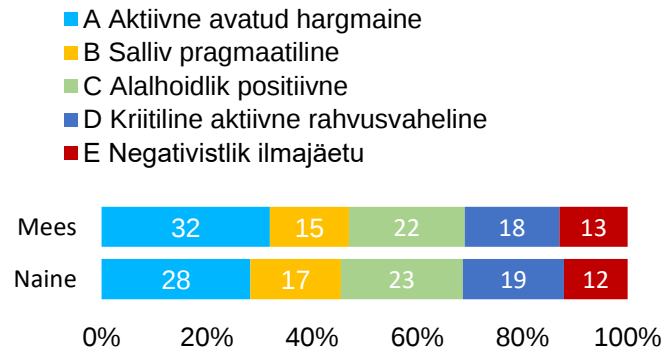
D-klastri „Aktiivne kriitiline rahvuslane“ (19% eestlastest). Rohkem linnades, sh Tallinnast väljaspool elavaid inimesi, keskealisi avaliku sektori teenistujaid ja spetsialiste. Aktiivsed osalejad kodanikuühiskonnas ja kultuuriüritustes, kõrge enesehinnanguga. Tugevalt rahvuskesksete tõekspidamistega, eeskätt keeleoskust ja lojaalsust rõhutavad. Riigi poliitika, sh haridusreformi ja lõimumise suhtes kriitilised, v.a kaitsepoliitika ja Ukraina sõjalise toetamise küsimustes. Näevad teiste kultuuride esindajate kaasamises ohtu Eesti rahvuse ja kultuuri tulevikule ning on veendunud kultuurikonfliktide vältimatuses. Kuigi rahvuslikelt väärtustelt vastandlik, on klastri tõrjuv hoiak ja vähene usaldus Eesti riigi institutsioonide suhtes sarnane muu rahvuse klastri D.

E-klastri „Negativistlik ilmajäetu“: (13% eestlastest). Iga viies selles grupis kurdab toimetuleku raskuseid. Esindatud kõik vanuserühmad. Pigem väikelinnade ja maaelanikud, sealhulgas rohkem Lõuna-Eestis. Eeskätt on selles rühmas esindatud keskmisest väiksema haridusega, madalama sissetulekuga, füüsilise tööga seotud sinikraed, oskus- ja käsitöölise. Kõige rahulolematum ja pessimistlikum vastajate rühm, kes tunneb end ja eestlasi üldiselt ülekohtuselt kohelduna, peab eestlaste võimalusi saada mitmeid avalikke teenuseid halvemaks muulaste omast. Äärmiselt usaldamatud kõigi institutsioonide suhtes. On vastu mistahes mujalt tulijatele, ei suhtle teistest rahvustest inimestega. Suhtuvad negatiivselt Ukraina toetamise ja sealt saabuvatesse põgenikesse. Ei jälgi peavoolu meediat, samas suhteliselt aktiivne osaleja protestiüritustes ja alternatiivse sotsiaalmeedia jälgimises. Oma sotsiaalse ilmajäetuse poolest on klastri lähedane muu rahvuse E-klastri, kuid erinev sellest suurema aktiivsuse poolest.

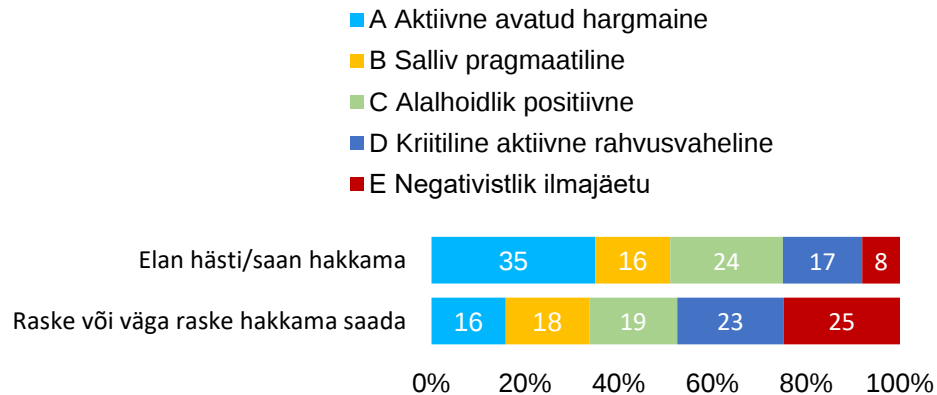
3. Lõimumise klasteranalüüs

Eestlastest meeste ja naiste jagunemine lõimklasteritesse on väga sarnane, meestest on ainult veidi enam aktiivses ja avatud A-klasteris. Seevastu on selge erinevus suurema ja väiksema majandusliku toimetulekuga inimeste avatuses ja teistest rahvustest inimeste kaasamise valmiduses: hästi toimetulijatest on suhteliselt suurim osa (35%) A-klasteris, samas, kui kehvasti toimetulijate seas on kõige enam E-klasteris (25%), mis on teiste rahvuste kaasamise suhtes negativistlikult meelestatud ja üldiselt umbusaldav.

Joonis 3.20 Meeste ja naiste jagunemine kaasamisklasteritesse. Eestlased n=870. EIM 2023 (%)

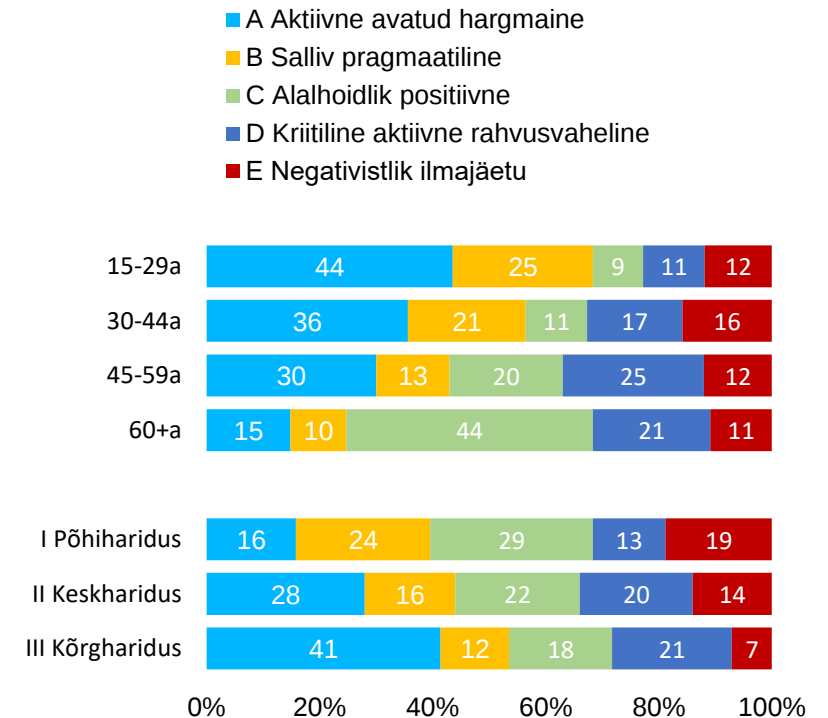

Joonis 3.21 Majanduslik toimetulek lõimklasterite lõikes. Eestlased n=870. EIM 2023 (%)

Klasteranalüüs näitab ilmekalt põlvkondlikku muutust eestlaste kaasamisvalmiduses ning samuti seost kaasamisvalmiduse ja vastajate haridustaseme vahel. Noorimas earühmas on kõrge kaasamisvalmidusega klasterite A ja B osakaal kokku 69%, samas kui vanemas keskeas (45-59 a) on see alla poole (45%) ning eakate hulgas vaid 25%. Samas on rahvuslikult tõrjuva negativistliku hoiakuga klasterite E osakaal kõigis earühmades sarnane (veidi üle kümnendiku), vaid nooremas keskeas (30-44 a) oli see kõrgem (16%). Vastupidise ealise dünaamikaga on alalhoidlikumad klasterid: alalhoidlikku positiivsesse C klasterisse kuulub noortest vaid 9%, vanimast 60+ rühmast aga 44%. Samuti kasvab vanusega kahekordseks kriitilise rahvuslikkuse klaster (11% noorte seas, 25% vanemas keskeas). Kõrgema haridustasemega vastajate seas suureneb ühelt poolt avatus ja kaasamisvalmidus (kasvab klasterite A ja B osakaal) ning väheneb negativistliku hoiakuga E-klaster, samas aga tugevneb kriitiline rahvuslus (klaster D).

Joonis 3.22 Eestlaste vanuse- ja haridusrühmade jagunemine kaasamisklasteritesse. Eestlased n=870. EIM 2023 (%)

3. Lõimumise klasteranalüüs

Joonis 3.23 Eestlaste kaasamisklastrite erakondlikud eelistused. Eestlased n=870. EIM 2023 (%)

	A1 Avatud aktiivne	B3 Salliv prag- maatiline	C5 Alalhoidlik vähe aktiivne	D2 Aktiivne kriitiline rahvuslik	E4 Negati- vistlik ilmajäetu	Kõik
Keskerakond	5%	22%	20%	9%	16%	13%
Eesti Reformierakond	43%	14%	42%	16%	1%	28%
EKRE	3%	17%	10%	36%	62%	20%
Isamaa	8%	7%	20%	28%	15%	15%
SDE	30%	14%	10%	6%	3%	15%
Eesti 200	34%	19%	12%	10%	5%	18%
Eestimaa Rohelised	11%	8%	2%	4%	2%	6%
Parempoolsed	8%	4%	5%	8%	3%	6%
Mitte ühtegi erakonda	5%	11%	6%	10%	14%	8%

Eesti ja muust rahvusest vastajate klasteranalüüside võrdlus ning üldise lõimklastrite iseloomustus

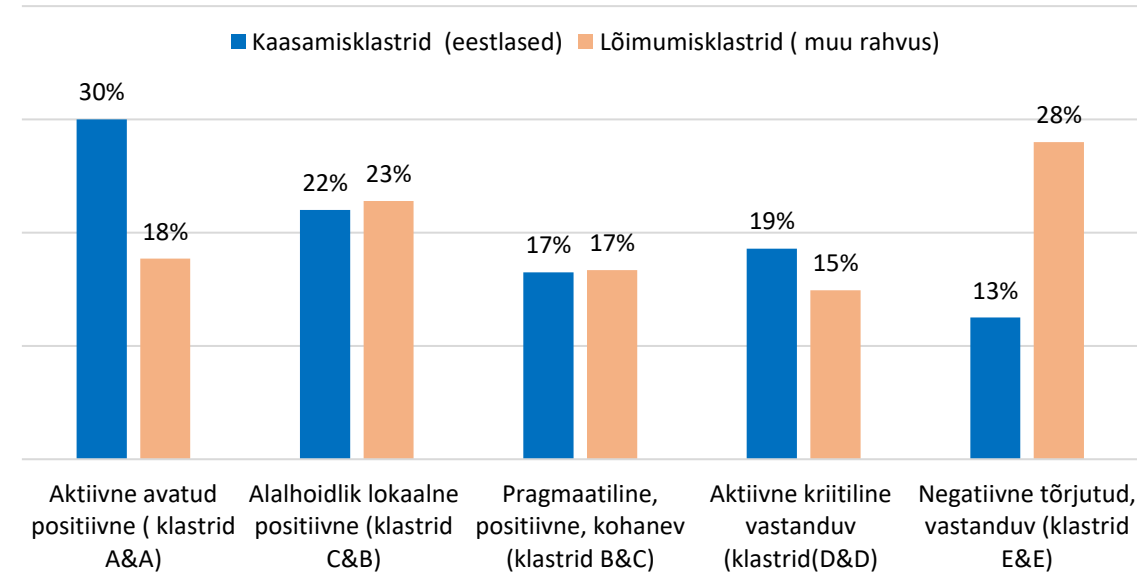
Eestlaste ja muust rahvusest vastajate võrdlus näitab küllalt suurt sarnasust nende lõimklastrite struktuuris. Aktiivseimad A-klastrid on sarnaste omadustega nii selles, mis puudutab kultuuridevahelist avatust ja tugevat hargmaisust kui ka positiivset eluhoiakut, tugevamat agentsust ja suuremat usalduslikkust ühiskondlike institutsioonide suhtes. Samas torkab silma, et eestlaste seas on selle eestvedajate klatri osakaal tunduvalt suurem kui muust rahvusest vastajate hulgas.

Eestlaste kaasamisklastrit B ja venekeelset lõimklastrit C ühendab praktiline orientatsioon edukale kohanemisele sotsiaalse ümbrusega, parema toimetuleku võimalustest kinni hakkamine. Ka lõimumises ja kaasamises nähakse kasulikku poolt, mitte ohtu. Mõlemas vastajate rühmas on selle pragmaatilise klatri osakaal küllalt sarnane.

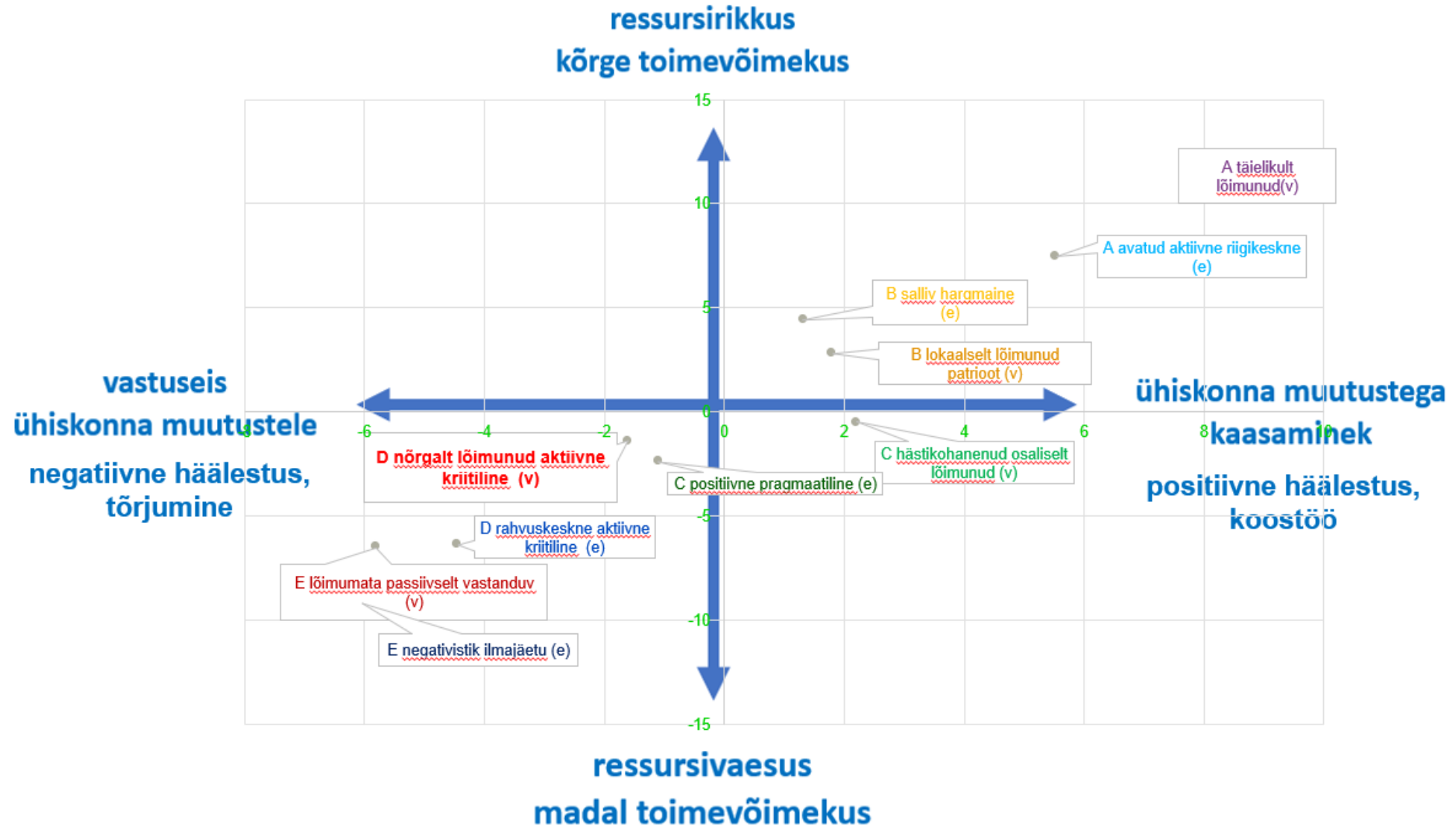
Omavahel on võrreldavad ka vanemaealisi tugeva lokaalse identiteediga vastajaid ühendavad kaasamisklaster C ja lõimklaster B. Mõlemad on iseloomulikud oma eluga suhteliselt rahul olevatele pensionieas inimestele nii eestlaste kui venekeelse elanikkonna seas, kes suhtuvad muutustesse rahulikult ja leplikult, ehkki nad ise neis aktiivselt ei osale. Kumbki neist on omas keskkonnas tasakaalustava, stabiilsust toetava mõjuga.

Kriitiliste D-klastrite negatiivses hinnangus lõimumise tulemustele puhul väljendub selgesti lõimumiskriteeriumide erinevus: eestlaste kaasamisele vastu olev rahvuslik konservatiivne hoiak rõhutab keeleoskust, lojaalsust ja ajalootõlgenduste erinevust, samas kui muust rahvusest Eesti kodanikud D klattris ei ole rahul ebavõrdsusega, kõrgema ühiskondliku positsiooni ja sotsiaalmajandusliku heaolutaseme kättesaadavusega. Rahvusliku vastandumise hoiakuid esindavate suhteliselt aktiivsete D-klastrite erikaal on suurem eestlaste seas, samas kui venekeelsete vastajate seas on kaks korda suurem passiivse negatiivselt häälestatud E-klatri osakaal.

Joonis 3.24 Lõimimist toetavate ja vastanduvate klastrite levik eestlaste ja muust rahvusest vastanute seas. Eestlased n=870, muu rahvus n=694. EIM 2023 (%)

Eesti- ja venekeelsete lõimklastrite positsioonid sotsiaalsete toimejõudude (agentsuste) väljal
(Joonise autor on Triin Vihalemm)

Põhijäreldused

- Üldistatult võib 2023 monitooringu kokkuvõtteks väita, et Eesti ühiskonnas on lõimumine jõudmas uude arengujärku, kus määravaks muutub venekeelse vähemuse enda hulgas toimiv iseregulatsioon ning positiivne tagasiside eestlaste poolelt ning riigi institutsioonidelt ja meedialt. Nii eestlaste kui muust rahvusest elanike seas on kindlas ülekaalus lõimumist soosivad hoiakud. Suurenenud on usaldus Eesti meedia suhtes ja vähenenud Venemaa meedia mõju.
- Lõimumist ei tuleks enam tulevikus näha riiklikust perspektiivist ülalt alla juhivate tegevustena, mille objektiks on 'venekeelne kogukond', vaid kui Eesti ühiskonda ühendavat ning uuendavat, eesti keele ja kultuuri mõjuala laiendavat kultuurilist ja sotsiaalset arengut, millele riik saab erinevate poliitikatega kaasa aidata. Eesti ühiskonnas toimuv eestlaste ja muudest rahvustest inimeste lõimumine on eeskätt vastastikuse usaldusloome protsess, mille puhul kodakondsus ja keeleoskus on küll olulise, kuid mitte määrava tähtsusega. Selles osalevad partneritena või oponentidena nii eestlased kui muust rahvusest elanikud vastavalt oma hoiakutele ja identiteedile.
- Lõimumisprotsessi olulisust suurendavad nii Eesti majanduse arenguga seotud tööturu väljakutsed kui ka Eesti riigi turvalise ja stabiilse arengu vajadused. Lõimumise tulemuslikkust peaks enam vaatama kui Eesti arenguessursi suurenemist. Arvestades seda, kui hoogsalt on lõimunud muust rahvusest ettevõtjad, juhid ja tippspetsialistid, langeb neile vastutus kaasa aidata oma töötajate kiiremale lõimumisele nii keeleoskuse kui ka eestiliku töökeskkonna ning teeninduskultuuri arendamisega. Järjest suuremat rolli lõimumise edukuses omavad venekeelse elanikkonna Eesti ühiskonda hästi sulandunud uue põlvkonna esindajad, kellel on võimalus anda suur panus nii oma kogukonna heaolu suurendamisesse kui eesti kultuuri ja keele levikusse ning Eesti riigi kaitsevõime tugevdamisesse.
- Monitooring näitas, et nii eestlaste kui muust rahvusest inimeste seas on süvenenud lõhe eduka ja sotsiaalselt optimistliku ning vähem eduka ja sotsiaalselt pessimistliku poole vahel, millega kaasneb ka üsna sarnane maailmavaateline polariseerumine ja erakondlike eelistuste tendents. See polariseerumine edukateks ja ilmajäetuteks avaldub ilmekalt muust rahvusest elanikkonna jagunemisel vastanduva hoiakuga lõimklastritesse.
- Venemaa agressioon ja jätkuv sõda Ukrainas on esile tõstnud lõimumise väärtuspõhised aspektid ning näidanud, eestimeelsus ja eestikeelsus ei käi alati käsikäes ning et ka Eestis elavate Venemaa ja teiste riikide kodanike seas on arvestatav hulk Eesti patrioote. Samas ei tohi mööda vaadata potentsiaalset ohust Eesti ühiskonna stabiilsusele, mis on seotud väga nõrgalt lõimunud, majanduslikult ja sotsiaalselt marginaalseeritud inimeste suure osakaaluga venekeelse vähemuse hulgas, kes võib kriisilukorras osutada kergemini mõjutatavaks Vene infooperatsioonide poolt

Lõimumistüpoloogia rakendamise võimalustest poliitikate kujundamisel

- Siin esitatud lõimumistüpoloogiat võib käsitleda universaalse tööriistana mitmesuguste kaasamisprobleemide lahendamisel. **Lõimklastrid on seejuures käsitletavad kui teatud poliitikaid mõjutavad toimejõud ja kommunikatsiooni sihtrühmad.** Seejuures tuleb teadvustada, et **ühiskonna toimejõudude vastastikused seosed on vahendatud ning mitmekihilised ja neid ei ole otsustajatel võimalik otsese sekkumisega soovikohaselt sisse ja välja lülitada, vaid ainult analüüsida ja oma tegevuses arvestada.** Abiks on siin ka teadmine, et klastritel on üsna loogiline seos ka ühiskonna poliitikaväljal kujunenud rerakondlike jaotustega
- Reaalses ühiskondlikus ja poliitilises kontekstis toimub tihti võitlus selle nimel, et kavandatavad positiivsed sammud ei jookseks liiva nendest muudatustest ühel või teisel viisil puudutatud agentsuste vastassuunalise aktiveerumise tõttu, nii et tekib tugev negatiivse tagasiside voog, mis haarab kaasa järjest uusi toimejõudusid. Positiivselt või kriitiliselt häälestatud lõimklastrite eripära arvestamine võib aidata sellist negatiivset sidet ette näha ja ennetada nende otsuste ette valmistamisel, mis puudutavad rahvusvähemuste ja muudest rahvustest sisse rännanute olukorda. **Enamasti on võimalik probleemide lahendamiseks otsida tuge aktiivselt positiivselt A-klastrilt, kelle puhul on tõenäoline näha kavandatavates muutustes enda jaoks positiivset väljakutset.**
- **Oluline on hoiduda pragmaatiliste või alalhoidlike toimejõudude (B ja C-klastrid) kaldumist muutuste suhtes skeptilisele poolele, mida võib kergesti juhtuda just kommunikatsioonivigade tõttu, näiteks mingeid rühmasid ennatlikult sildistades ja 'teisena' eemale tõugates.** Kindlasti püüab sellist 'meie' ja 'nende' vastandumist kasutada muutuste suhtes aktiivselt kriitilised toimejõud (D-klastrid). Osundame mõningatele võimalikele suundadele, kus lõimklastrite konteksti arvestamine poliitika kujundamisel võiks olla oluline ja kasulik. Tuleb arvestada, et lõimumise suhtes negatiivselt häälestunud kriitilisel D-klastril on suhtelisel lihtne saada oma liitlaseks väheaktiivset negativistlikku E- klastrit, kuid ta saab endaga kaasa haarata ka positiivseid või mõõdukaid B- ja C-klastreid, kui neisse kuulujaid avalikus kommunikatsioonis mingi välise tunnuse alusel ennatlikult 'vaenulike jõududega' ühte patta pannakse

Avalik kommunikatsioon peaks suurendama stabiilsust ja tunnustama edukat lõimumist

- Poliitikutel, ametnikel ja ajakirjanikel tuleks teadvustada, et Eesti elanikkonna valdav enamus (76%) kuulub lõimumistüüpidesse A, B või C, mida iseloomustab Eesti ühiskonna stabiilsust, turvalisust ja positiivseid arenguid väärtustav hoiak ning valmisolek koostööks.
- Seejuures on oluline märgata, et neisse ühiskonna stabiilsuse seisukohalt positiivsetesse klastritesse kuulub ka märkimisväärne osa Venemaa kodakondsust omavaid Eestis sündinud ja haridust saanud nooremaid inimesi, kes pole Vene kodakondust ise valinud, vaid saanud selle sünni kaudu
- Samuti on neis, eriti B-klastris, ka väiksema eesti keele oskusega, venekeelset suhtlust eelistavaid vanemaid Eesti kodakondsusega inimesi, nn lokaalselt lõimunud patrioote, kes oma hoiakutelt ja väärtustelt on väga lähedased hästi lõimunud A-tüübile, erinedes sellest ainult väiksema keeleoskuse ja tagasihoidlikuma aktiivsuse poolest
- **Eesti riigi suhtes lojaalsetesse A, B või C klastritesse kuuluvate teistest rahvustest inimeste avalik halvustamine nende vähese keeleoskuse või Eesti kodakondsuse puudumise pärast, nende ennatlik sildistamine venemeelseteks võib tekitada ebaõiglust ning põhjustada pettumust ja võõrdumist Eesti riigi suhtes, tõugates need inimesed Eesti suhtes positiivsbelt meelestatud klastritest kriitilistesse ja vastanduvatesse D ja E klastritesse**

Lõimumise väärtuselise aspekti arvestamine julgeoleku kontekstis

- Venekeelse vähemuse lõimumise hindamisel, nende avaliku kuvandi kujundamisel ning nendega suhtlemisel **tuleks eesti keele oskuse ja Eesti kodakondsuse omandamise kõrval rohkem tähelepanu pöörata mentaliteedile, väärtustele ja Eestisse suhtumisele**, sh kaitsetahte. Seejuures on oluline tunnustada ja hoida eestlaste ja muust rahvusest Eesti elanike üksmeelt vägivalla lubamatuse suhtes mistahes rahvusliku taustaga konfliktides.
- Tuleks leida rohkem võimalusi A ja B tüüpidesse kuuluvate patriootlike eestimeelsete mittekodanike kaasamiseks ja motiveerimiseks ning **igati toetada pragmaatilise C-tüübi eesti-keskseid valikuid, vältimaks tema libisemist negatiivsete klastrite mõjusfääri**.
- Praegune pingeline olukord maailmas muutnud vähemuste lõimumise poliitikas eriti oluliseks turvalisuse ja julgeoleku aspektiga arvestamise. Seetõttu on oluline **vältida olukorda, kus üle tähtsustatakse ja avalikus meedias võimendatakse nii eestlaste kui venekeelse vähemuse seas suhteliselt väikeste, kuid eriti sotsiaalmeedias aktiivsete D-klastrite vihost, kahtlustavat ja lõimumisele vastanduvat hoiakut**.
- Oluline oht on seotud D- ja E- tüübi rolliga Venemaa propaganda vahendajana, mille mõjul võib toimuda teatud osa seni passiivse E-klastri radikaliseerumine. Oma osa võib selles mängida E-klastri ära kasutamine **D-klastri poliitiliste ambitsioonide** huvides

Õiguspoliitika

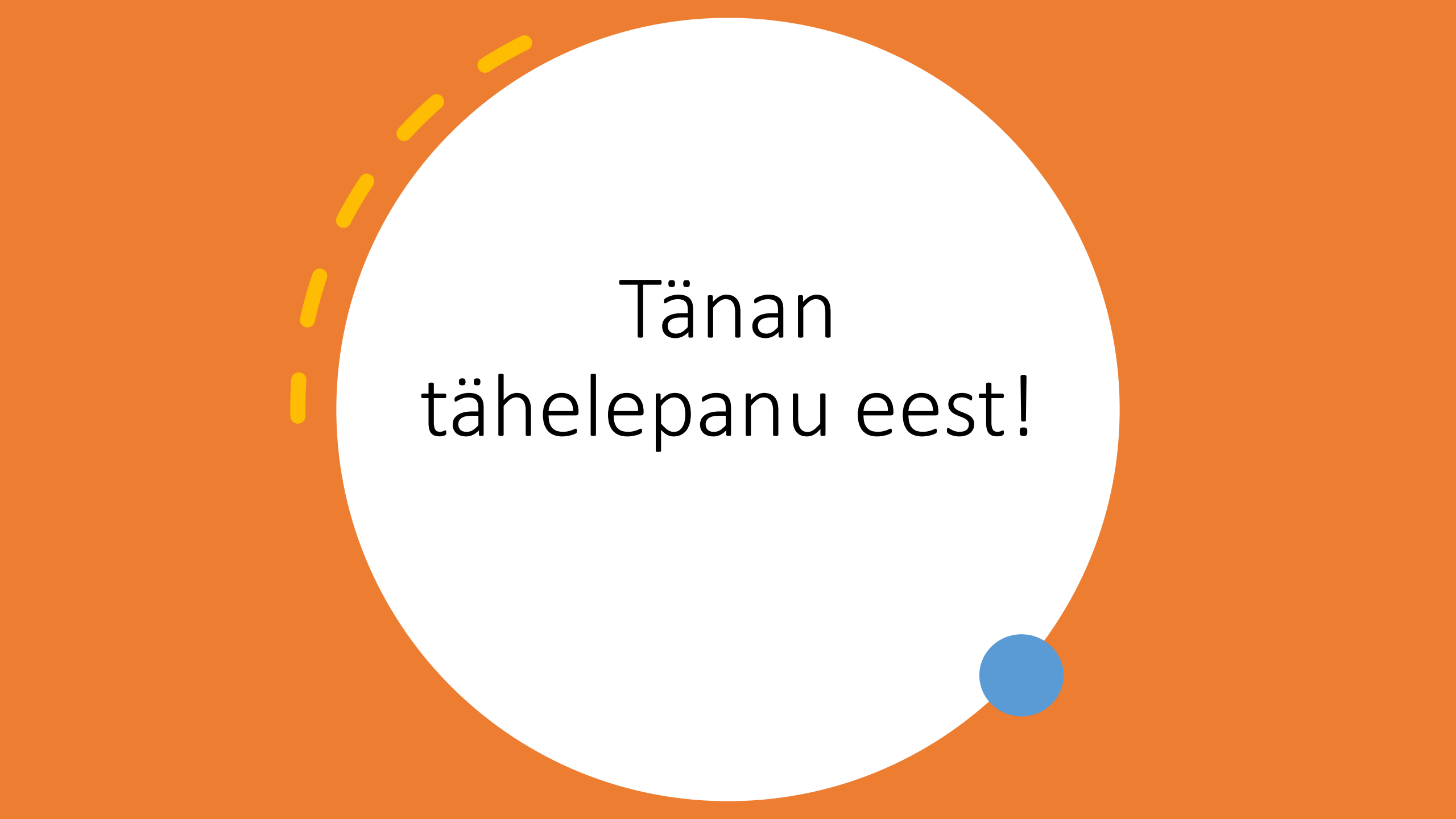
- Oluline oleks hoiduda venekeelset elanikkonda puudutavaid õiguslikke meetmeid välja töötades (näiteks valmisõigusega seoses) sellistest inimeste õigusi piiravatest otsustest, mida põhjendatakse ainult kuuluvusega mingisse formaalse tunnuse alusel eristatud gruppi (keeleoskus, kodakondsus).
- Venemaa kodanike valimisõigust puudutavate otsuste tegemisel tuleb silmas pidada riske, et selle grupi suhtes tehtud negatiivsed otsused võivad mõjutada ka sellesse kuuluvate Eesti riigi suhtes lojaalsete ja positiivselt meelestatud inimeste õigusi ja sellega **luua pinda laiemaks protesti-identiteedi levikuks ka seni hästi lõimunud klastrite seas.**
- Suurt tähelepanu nõuab D ja E klastritesse sattunud venekeelsete noorte kaasamine Eesti ühiskonda ja nende radikaliseerumise ennetamine. **Positiivse meetmena oleks oluline leida õiguslik võimalus Eesti kodakondsuse saamiseks neile alaealistele, kes on sündinud Eestis, õpivad Eesti koolis, kuid saa Eesti kodakondsust omandada vanemate Vene kodakondsuse tõttu**
- Oleks vaja täpsustada ning avalikkusele arusaadaval viisil selgitada neid kriteeriume ja õiguslikke aluseid, mille puhul on legitiimne alalise elamisloa ära võtmine nendelt Venemaa kodanikelt, kes on avalikult sidunud ennast Venemaa agressiooni õigustamisega või Eesti riigi huvide muul viisil kahjustamisega

Hariduspoliitika

- Üleminekul eestikeelsele haridusele tuleks silmas pidada ootust, et **sellega koos toimub ka muutus venekeelse noore põlvkonna väärtusruumis ning Venemaa ja Nõukogude Liidu ajaloo ja ühiskonna kriitilises mõtestamises ning vene noorte kodanikukasvatuses**
- Tuleb **märgata ja tunnustada eestimeelsesesse A-klastrisse kuuluva noore haritud eliidi rolli venekeelse elanikkonna uute liidritena**, kes aktiivselt panustavad eestikeelsele haridusele üleminekusse ning venekeelse elanikkonna potentsiaali paremasse kasutamisesse erinevates valdkondades
- Haridusvaldkonnas tulevad eriti teravalt esile lõimumispoliitika senised nõrkused, mis on seotud selle käsitlemisena ühepoolse protsessina ('meie' lõimime 'neid'), mitte kultuuride vahelise interaktsioonina
- Esmatähtis **on kaasata nii eesti kui venekeelsete perede laste vanemaid kui vanavanemaid eestikeelsele haridusele ülemineku probleemide lahendamisse**, sealjuures eriti kultuurikonfliktide ennetamisesse, tuues esile sellele reformile suunatud positiivseid ootusi lõimumise kontekstis
- Oluline on ennetada ja vältida eestikeelsele haridusele üleminekul ebavõrdsuse ja pettumusega kaasnevat võõrdumust ja negatiivsust nii noorte kui eakate puhul, et **ära hoida D ja E klatri tugevnemine ja aktiveerimine**
- Oluline on aegsasti **märgata haridusliku ebavõrdsuse suurenemise ohtu vene noorte hulgas** põhikooli vanemal astmel, mis tõukab neid halva eesti keele oskuse tõttu tõrjutud negativistlikku E-klastrisse.
- On vajalik arvestada, et **Ida-Virumaa pensioniealistes õpetajaskonnas on kõige levinum just kohalike patriootide eestimeelne B-klast**, kelles võib aga pettumuse ja kibestumise korral kujuneda täiendus negatiivselt häälestatud ja konfliktsele D-klastile. Selle vältimiseks on oluline leida võimalusi kehvema eesti keele oskusega vanemaealiste õpetajate või vanavanemate positiivseks kaasamiseks eestikeelsele haridusele ülemineku protsessi

Kultuuri- ja meediapoliitika

- Kultuuripoliitikas on võimalik senisest enam **kasutada huvihariduse, kultuuris osalemise ja visuaalse meedia võimalusi muukeelsete noorte toomiseks eesti kultuuriruumi** ja ühiste väärtuste kujundamiseks, eesti rahvale omase elutunde ja ajaloolise kogemuse avamiseks teistsuguse kultuuritaustaga publikule.
- On oluline **arvestada venekeelse auditooriumi, sealhulgas ka hästi lõimunud klastritele omast vajadust tarbida Venemaast sõltumatut emakeelset meediat ja kultuuri.**
- Eesti- ja venekeelset publikut ühendav kunstiline elamus võib olla ka efektiivne tee negatiivselt häälestatud D ja E klastritesse kuuluvate inimestega positiivse kontakti loomiseks.
- Tuleb **tunnustada Eesti kohaliku venekeelse meedia ajakirjanike edusamme venekeelse auditooriumi usalduse võitmisel** ning Venemaa kanalitele vastumõju loomisel

Täna
tähelepanu eest!